

FELLESSKAP OG FØRSTEHJELP.

EVALUERINGSRAPPORT 2022-2024

TAKK

Norges Røde Kors vil utrette en stor takk til alle de dedikerte og engasjerte menneskene i fengslene, helsetjenestene, skolene og lokalforeningene som har kastet seg inn i arbeidet med å få Fellesskap og førstehjelp opp å stå i Bredtveit fengsel, Ravneberget fengsel, Stavanger fengsel, Verdal fengsel og Åna fengsel.

En spesiell takk går til våre Røde Kors-frivillige i fengslene. Uten deres gode ideer, engasjement og eierskap hadde arbeidet ikke vært mulig. Dere har virkelig formet arbeidet og rollen som Røde Kors-frivillige i fengslene.

Og selvfølgelig, dette prosjektet hadde ikke vært mulig uten den uvurderlige støtten fra Stiftelsen Dam. Tusen takk for deres bidrag og tro på videreføringen av prosjektet.

Norges Røde Kors
Postboks 1, Grønland
0133 Oslo
Norge

E-post: post@redcross.no

Webadresse: www.rodekors.no

Forfatter: Carola Ruud

INNHOOLD

Sammendrag	5
KAPITTEL 1 - BAKGRUNN	6
Pilotfasen 2020-2022	6
Effekter og resultater fra 2020 - 2022	7
Viktige læringspunkter fra pilotfasen	8
KAPITTEL 2 - VIDERE UTPRØVING OG UTRULLING 2022 – 2024	10
Målsetning	10
Den norske Community Based Health and First Aid (CBHFA)-modellen	10
KAPITTEL 3 - ERFARINGER	16
Utrullingen kort oppsummert	16
Ny etablering generelt	17
Erfaringene fra kvinnefengsler	19
Erfaringer fra høyt sikkerhetsnivå	20
Erfaringer fra små avdelinger på lavt sikkerhet	22
Erfaringer fra lavt sikkerhetsnivå	23
Samarbeid på tvers	23
Aktiviteter gjennomført i fengslene	23
KAPITTEL 4 - BREDTVEIT FENGSEL OG FORVARINGSANSTALT	31
KAPITTEL 5 – EFFEKT	35
Påvirkningsmodellen	36
Resultatene oppsummert	43
KAPITTEL 6 – MÅLOPPNÅELSE OG VEIEN VIDERE	44
Måloppnåelse	44
Veien videre	44

SAMMENDRAG

Prosjektet Fellesskap og førstehjelp har vært etablert i utvalgte norske fengsler siden 2020. Først som pilot fra 2020 – 2022 i to fengsler og deretter rullet ut til ytterligere 4 fengsler fra 2022 til 2024. Fellesskap og førstehjelp bygger på Community Based Health and First Aid (CBHFA) metodikken som er utviklet av det internasjonale Røde Kors forbundet (IFRC) for å styrke lokalsamfunn gjennom å øke kunnskap om helse gjennom frivillig arbeid. Metodikken har som hovedmål å gi innsatte kunnskap og verktøy til å ta ansvar for egen helse og bidra til andres velvære i fengselsmiljøet.

Pilotfasen (2020–2022)

Prosjektet startet som en pilot i Stavanger og Verdal fengsel. Erfaringene herfra la grunnlaget for videre utrulling i andre fengsler. Pilotfasen viste at innsatte som ble frivillige i Røde Kors opplevde betydelig personlig utvikling, mestring og bedre selvfølelse. Arbeidet til de frivillige hadde positive effekter på fellesskapet i fengselet, med økt respekt og samarbeid mellom innsatte. Dette førte til roligere fengselsmiljø og færre regelbrudd.

Utrulling (2022–2024)

Prosjektet ble videreført og utvidet til flere fengsler, inkludert kvinnefengsler. Erfaringene fra disse fengslene viser at prosjektet har fungert godt, selv om det er utfordringer knyttet til logistikk, sikkerhet og gjennomtrekk av innsatte. I fengsler med høyt sikkerhetsnivå, som Stavanger og Åna fengsel, har prosjektet vist seg å være mer ressurskrevende, men også verdifullt for å aktivisere innsatte og forbedre fengselsmiljøet.

Gjennom piloten og utrullingene har den norske CBHFA-modellen blitt finjustert og tilpasset ulike typer norske fengsler. Et sentralt element i modellen er opprettelsen av en ressursgruppe, bestående av representanter fra fengselsledelsen, helse- og skoleavdelingene, frivillige fra Røde Kors lokalforening, samt Røde Kors-frivillige blant de innsatte. Denne gruppen samarbeider om å planlegge og gjennom-

føre aktiviteter med fokus på helse og fellesskap. De frivillige spiller en aktiv rolle, og gjennom et opplæringsprogram bestående av fem moduler, får de opplæring i blant annet kommunikasjon, atferdsendring og førstehjelp. Modellen har vist seg å være fleksibel, og tilpasses fengslenes sikkerhetsnivå og logistikk, samtidig som den bidrar til økt brukermedvirkning og bedre fengselsmiljø.

Viktige læringspunkter fra utrullingsfasen

- Tydelig struktur og forventningsavklaring i prosjektet er avgjørende for suksess. Et godt samarbeid mellom Røde Kors, helse- og skoleavdelinger, samt solid forankring hos fengselsledelsen, er avgjørende for å oppnå gode resultater.
- Det er viktig med tydelig forventningsavklaring for de frivillige, spesielt med tanke på rammen for deres mandat. Suksessen til de frivillige gruppene i de ulike fengslene er ikke nødvendigvis avhengig av kjønn til deltakerne, men snarere av en klar forståelse av roller, forventninger og sammensetningen av gruppen.
- Effektiv drift av Fellesskap og førstehjelp i høysikkerhetsfengsler krever tilpasning til logistiske- og bemanningsutfordringer. Det er viktig å sikre god kommunikasjon mellom fengselsledelse, ansatte og frivillige, samt å rekruttere innsatte med lengre opphold for å oppnå kontinuitet i opplæring og aktiviteter.
- Prosjektet fungerer best i fengsler med en viss størrelse og kontinuitet blant de innsatte, men tilpassede modeller kan også fungere i mindre eller enheter med mer gjennomtrekk av innsatte.
- CBHFA-modellen er laget som en svært fleksibel modell som kan tilpasses alle typer samfunn, dermed er modellen grunnleggende svært overførbart til andre fengselskontekster.

KAPITTEL 1 - BAKGRUNN

Evalueringsrapporten for Fellesskap og førstehjelp 2022–2024 er den andre rapporten for dette prosjektet. Den beskriver den norske modellen for *Community Based Health and First Aid* (CBHFA) i fengsel, samt de samlede erfaringene fra pilotfasen og implementeringen av modellen i fire nye fengsler. Rapporten vil presentere prosjektets resultater og effekter i utrullingsfasen, fremheve sentrale læringspunkter, og gi anbefalinger for videre arbeid.

Fellesskap og førstehjelp er basert på CBHFA metodikken som ble utviklet av det internasjonale forbundet av Røde Kors- og Røde Halvmåneforeninger (IFRC) på 1990-tallet.

Metodikken går ut på å skape strukturer i lokalsamfunn som gir rom for lokalt engasjement, brukermedvirkning og frivillige arbeid. Gjennom å gi lokalsamfunnets medlemmer kunnskap og enkle verktøy for å håndtere helseutfordringer, blir de i stand til å ta kontroll over sin egen helse og bidra til andres helse og velvære i lokalsamfunnet. Målet er å skape sunne og motstandsdyktige lokalsamfunn som er i stand til å håndtere ulike helseutfordringer.

I dag brukes metodikken i over 120 Røde Kors- og Røde Halvmåne-nasjonalforeninger over hele verden. I 2009 tok Irsk Røde Kors, i samarbeid med Irish Prison Service, metodikken i bruk i irske fengsler. Et fengsel kan sees på som et lokalsamfunn, hvor alle de innsatte, ansatte og eksterne samarbeidspartnere bor og jobber. I dette lokalsamfunnet inne i fengselet rekrutteres det utvalgte innsatte som Røde Kors-frivillige. Disse får opplæring og verktøy til å kartlegge behov, planlegge og gjennomføre tiltak og aktiviteter. Det styrker medlemmene i fengselslokalsamfunnet, gir dem mulighet til å hjelpe seg selv og påvirke beslutninger som angår dem direkte. Metodikken baserer seg på å bruke ressursene som allerede finnes i fengselet, de innsatte.

Basert på erfaringene fra fengslene i Irland ble CBHFA metodikken tilpasset av Norges Røde Kors til

den norske fengselskonteksten. Arbeidet ble startet som et pilotprosjekt i Verdal fengsel og Stavanger fengsel i september 2020. Piloten mottok støtte fra Stiftelse DAM og varte frem til september 2022. Etter pilotfasen ble det gjennomført en evaluering som ble publisert i «Evalueringsrapport Fellesskap og førstehjelp» (Norges Røde Kors 2022). Deler av teksten i kapittel 1 er hentet fra denne rapporten.

Pilotfasen 2020-2022

CBHFA er en svært fleksibel metodikk som kan tilpasses enhver kontekst. For den norske fengselskonteksten måtte metodikken tilpasses det faktum at innsatte i norske fengsler i gjennomsnitt soner svært kort tid i fengsel, sammenlignet med internasjonale standarder. I tillegg benytter norske fengsler seg av importmodellen der helse-tjenester og skoletjenester er knyttet til det kommunale tilbudet og dermed ikke er ansatt direkte av Kriminalomsorgen. For at metodikken ville kunne fungere i de norske fengslene måtte metodikken også tilpasses Røde Kors i Norge. Røde Kors i Norge er basert på en stor grad av frivillighet – 43 000 frivillige – og har sterke lokalforeninger – om lag 380 lokalforeninger over hele landet. Til sammenligning er Irsk Røde Kors organisert og driftet annerledes med større grad av sentralisering og færre frivillige lokalt. Disse forholdene ble hensyntatt i utviklingen av den norske modellen for CBHFA, og tilpasset spesifikt for norske fengsler og Norges Røde Kors.

Etter tilpasningen ble metodikken testet ut i henholdsvis Stavanger og Verdal fengsel.

Stavanger fengsel er et høysikkerhetsfengsel med 68 soningsplasser for menn fordelt på avdelinger for ordinær soning, varetekt og rusmestring. *Høyt sikkerhetsnivå betyr at de innsatte er innelåst på sine celler, når de ikke er på arbeid, skole, på lufting eller har organisert fellesskapstid.*

Verdal fengsel er på sin side et lavsikkerhetsfengsel med 60 soningsplasser for menn. *På lavere sikkerhetsnivå soner innsatte som er overført fra*

fengsler med høyere sikkerhetsnivå som en del av deres soningsprogresjon, eller innsatte som soner relativt korte dommer.

Lavt sikkerhetsnivå betyr at et fengsel til sammenlikning med høyt sikkerhetsnivå har færre fysiske sikkerhetstiltak. I lavsikkerhetsfengsler låses innsatte ikke inn på cellen sin, og de har mulighet til å være sammen i fellesskap uten tilsyn.

I løpet av pilotfasen for Fellesskap og førstehjelp ble det gjort viktige erfaringer som la grunnlaget for prosjektets utrullingsfase i perioden fra september 2022 til september 2024. Pilotfasen fungerte som en avgjørende testing og tilpasningsperiode, der vi kunne finjustere opplæringsmateriellet og opplæringsløpet, utvikle en god rekrutteringsprosess og tilpasse utvelgelsen av de frivillige. Særlig samarbeidsstrukturen ble testet grundig gjennom de etablerte ressursgruppene i fengslene.

Pilotfasen viste hva slags retning aktivitetene og prosjektene tar som de frivillige i fengselet gjennomfører. Dette skapte ikke bare en bedre forståelse for prosjektets formål og innhold, men det bidro også til å bygge tillit til det arbeidet de Røde Kors-frivillige utfører og ressursene som de representerer i fengselet. Under piloten så vi at prosjektet har vært med på å flytte grensene i fengslene og er med på å endre holdninger blant de ansatte i pilotfengslene. Videre bidro pilotfasen til å identifisere og redusere risikofaktorer knyttet til metodikken, blant annet i forbindelse med rekruttering og egnethetsvurderinger av nye frivillige.

Denne grundige utprøvingen og justeringen av metodikken under pilotfasen var avgjørende for å sikre at Fellesskap og førstehjelp kunne etableres effektivt og grundig i nye fengsler, og for å oppnå ønsket positiv effekt av arbeidet. En spesifikk målsetting for pilotfasen var å utvikle en standardisert mal for utrulling av Fellesskap og førstehjelp i nye fengsler. Denne etableringsmalen ble tatt i bruk i utrullingsfasen 2022 – 2024.

Effekter og resultater fra 2020 - 2022

Evalueringen fra pilotfasen viste at Fellesskap og førstehjelp som pilot i Verdal og Stavanger fengsel hadde flere positive effekter som gikk ut over pilotprosjektets opprinnelige målsetting; å gi innsatte mulighet, støtte og kompetanse til å motta og formidle livreddende kunnskap, og å bedre egen og andre innsattes helsesituasjon under og etter soning.

Under opplæringen for innsatte som skal bli Røde Kors-frivillige i fengsel, blir de introdusert til «Påvirkningsmodellen». Denne modellen viser hvordan vi som individer påvirker andre mennesker, grupper, lokalsamfunn og politikk i samfunnet med vår atferd og våre handlinger. På samme måte kan våre valg og handlinger bli påvirket av de rundt oss på ulike nivåer. Under pilotfasen ble det tydelig hvordan de frivillige i fengslene påvirket fengselet på ulike nivåer, og at deres engasjement og valg påvirket hvordan fengselet så på dem. Derfor ble effektene og resultatene i evalueringen vurdert opp mot denne modellen. Det var særlig tre nivåer som skilte seg ut; individ-, fellesskaps- og samfunnsnivå.

Individnivå

Etableringen og driften av Fellesskap og førstehjelp i Verdal og Stavanger var først og fremst viktig for den enkelte innsatt som blir Røde Kors-frivillig i fengsel. Det er de frivillige som står i prosjektets sentrum som sentrale og aktive deltakere. Evalueringen viste at for de frivillige blir deltakelse i frivilligrollen en arena for personlig mestring og utvikling. Opplevelsen av å få til noe man jobber for og som man får positiv respons for, kan føre til bedre selvfølelse og øke troen på seg selv.

Fellesskap

I pilotfasen ble det tydelig at aktivitetene og prosjektene som de frivillige gjennomførte hadde betydelig positiv effekt for fellesskapet i fengslene. I Verdal rapporterte de andre innsatte i fengselet at det var en direkte sammenheng mellom de frivilliges innsats

og at det har blitt et bedre fellesskap i fengselet. De innsatte opplevde at de kunne ta kontakt med de Røde Kors-frivillige, og at de var gode på å inkludere andre. Opplevelsen av å bli inkludert i Verdal fengsel begynner allerede ved informasjonsmøtet de frivillige holder for nye innsatte. Innsatte beskrev en større ro og respekt innad i innsattgruppen. I begge fengsler ble det organisert fellesaktiviteter som ble beskrevet å ha positiv effekt i form av å få med innsatte som vanligvis ikke deltar i organiserte fellesaktiviteter.

Samfunnsnivå

Et bedre fellesskap preget av respekt mellom innsatte har hatt en positiv effekt for fengsels-samfunnet som helhet. Ansatte i Verdal fengsel har rapport om et bedre fengselsmiljø og forbedret atferd blant innsatte. De la merke til en økt ro blant innsatte og en betydelig reduksjon i antallet regelbrudd som førte til overføring til andre fengsler under pilotperioden.

Begge fengslene har omtalt de frivillige som en ressurs. Gjennom sitt arbeid setter de frivillige søkelys på forebygging av helseproblemer, noe som har ført til at helseavdelingene opplevde de innsatte som en ressurs i sitt arbeid. Særlig gjaldt dette under COVID-19 da de Røde Kors-frivillige bidro med både håndvask- og vaksinekampanjer. I tillegg har skolene i fengslene merket en positiv effekt, ettersom innsatte har fått muligheten til å arbeide praktisk med prosjekter som skaper engasjement og økt læringsvilje.

Viktige læringspunkter fra pilotfasen

CBHFA metodikken ble tilpasset en norsk modell for Fellesskap og førstehjelp i Verdal fengsel og Stavan-ger fengsel. Erfaringene fra pilotfasen ga Norges Røde Kors og Kriminalomsorgen viktige læringspunkter for utrullingsfasen i perioden 2022 – 2024 og etableringen i de nye fengslene som blir beskrevet i kapittel 2.

- Logistikk og bygningsmasse har stor betydning for arbeidet i fengslene. Det er viktig å se på

oppbygningen i fengselet for å kunne tilpasse organiseringen til de frivillige og ressursgruppen. I fengsler på høyt sikkerhetsnivå er det nødvendig å se på hver avdeling i fengselet som egne lokalsamfunn og ikke nødvendigvis se hele fengselet under ett.

- Arbeidet og aktivitetene vil forme seg etter hva de frivillige synes er viktig og hvilke behov som er i det aktuelle fengselet.
- Det må gis god og regelmessig informasjon om arbeidet til alle delene av fengselet og lokalforeningene. Det er aldri nok informasjon, særlig må det sikres informasjon til betjentene i fengselet.
- For bedre forankring og for å sikre ressurser på tvers i fengselet er det viktig å koble skoleavdelingen og helseavdelingen tettere på. Dette gjelder både under opplæringen av de frivillige, men også under gjennomføringen av aktivitetene.
- Det er behov for å sikre aktivitetsmidler for driften av aktiviteter i fengselet. Det har vist seg å være behov for ca. kr. 20 000 per fengsel og at midlene administreres av lokalforeningen. Midlene brukes til kontormateriell, opplæringsmateriell og til gjennomføring av aktiviteter - kaffe og premier.
- Koblingen til lokalforeningen er viktig for jevnlig støtte og veiledning av de frivillige, men også for kontakten etter løslatelse dersom de frivillige måtte ønske å engasjere seg videre i Røde Kors.
- Nøkkelen til førstehjelpsundervisningen har vært innføring av opplæring i praktisk førstehjelp og forenklet kursholderkurs i praktisk førstehjelp. Det betyr likevel ikke at alle frivillige er komfortable med å holde kurs foran andre innsatte. Det er viktig å bruke tid etter opp-

læringen for å trygge de frivillige i rollen som kursholder.

- Det er avgjørende at fengselet har et system med tillitsvalgte, som er representanter for de innsatte, og som kan samarbeide med de frivillige fra Røde Kors. Dette systemet er avgjørende for å håndtere saker som faller utenfor mandatet til de frivillige, spesielt saker som er relatert til driften av fengselet og som ikke er direkte relatert til helse.

- Prosjektet har fremmet et mer solid samarbeid mellom de frivillige i fengselet og lokalforeningene i Røde Kors. Imidlertid ble det i løpet av pilotfasen tydelig at det var behov for et mer definert samarbeid med Røde Kors Nettverk etter soning og Røde Kors Visitor-tjenesten.
- Forankring hos ledelsen i fengselet er avgjørende. I tillegg til er det avgjørende at en eller to ansatte i fengselet har eierskap til arbeidet.

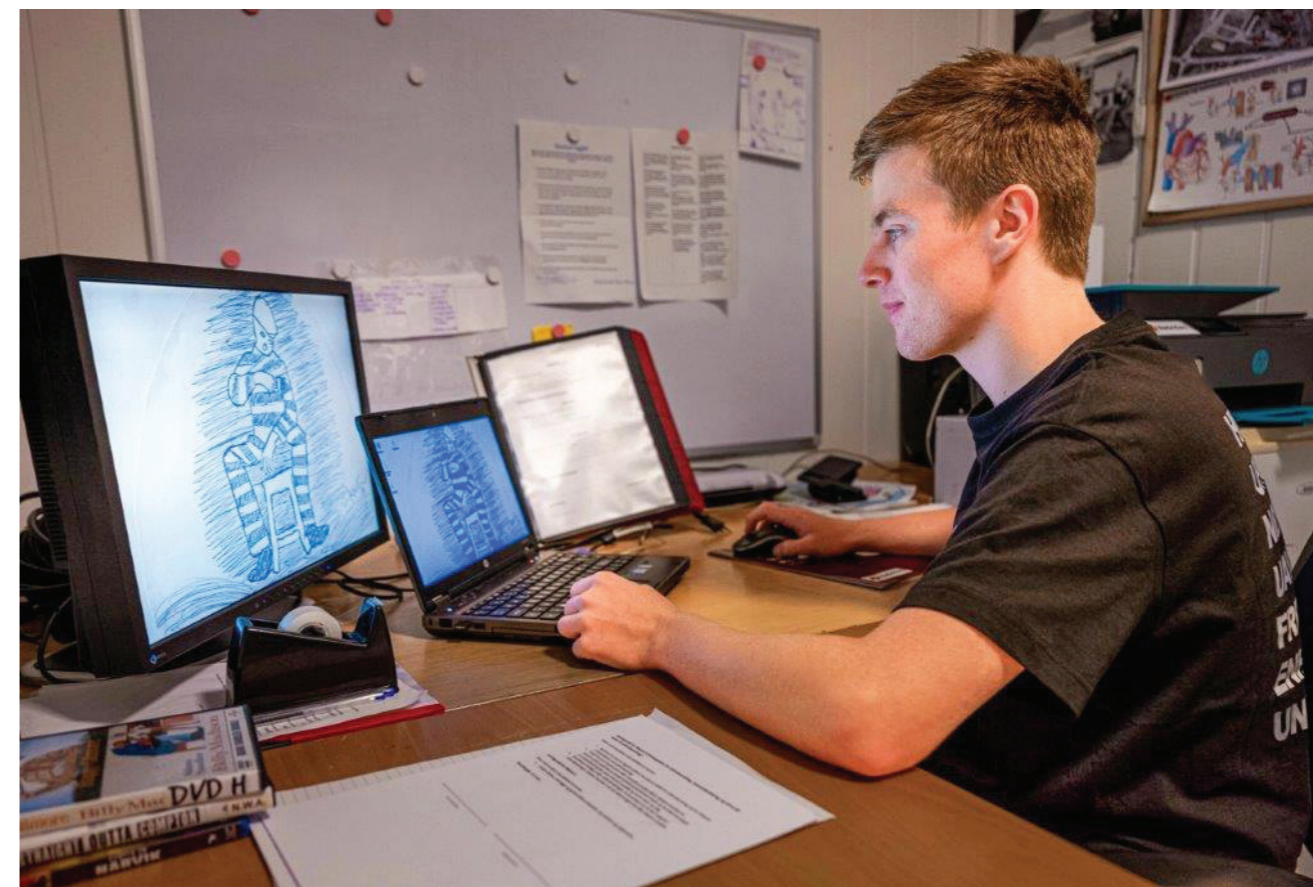

Foto: Aleksander Båtnes/Trøndelag Røde Kors. Røde Kors-kontoret Verdal fengsel.

KAPITTEL 2 - VIDERE UTPRØVING OG UTRULLING

I løpet av pilotfasen ble det tydelig at Fellesskap og førstehjelp passer godt inn i Verdal fengsel med lavt sikkerhetsnivå, og det ble gjort mye viktig læring i tilpasningen av modellen i Stavanger fengsel med høyt sikkerhetsnivå. For veien videre i 2022 var det derfor behov for å etablere Fellesskap og førstehjelp i flere større fengsler på høyt sikkerhetsnivå. Dette for å vurdere hvordan modellen kunne tilpasses større fengsler med andre logistikk- og sikkerhetsutfordringer enn det Stavanger fengsel har. I tillegg var det behov for å etablere metodikken i fengsler med kvinnelige innsatte. Det var for å vurdere effekten av modellen på kvinnelige innsatte, som i pilotfasen ikke hadde vært målgruppen for prosjektet. I juni 2022 ble det sikret videre finansiering fra Stiftelsen Dam for prosjektfase 2 – fra 01. september 2022 til 31. august 2024. I tillegg mottok utrullingsfasen tilskudd fra Kriminalomsorgsdirektoratet og Helsedirektoratet for 2024.

Målsetning

Målsettingen fra pilotfasen ble videreført for utrullingsfasen 2022 – 2024; Å gi innsatte i fengsel mulighet, støtte og kompetanse til å motta og formidle livreddende kunnskap, og å bedre egen og andre innsattes helsesituasjon under og etter soning.

Videre ble følgende delmål satt for utrullingsfasen for prosjektet:

- Sette Røde Kors-frivillige innsatte i fengsel i stand til å organisere opplæring i førstehjelp.
- Bistå helsetjenesten i fengsel med forebyggende helsetiltak i fengselet.
- Etablere økt brukermedvirkning i fengsel.

Den norske Community Based Health and First Aid-modellen

Fra september 2022 ble den standardiserte etableringsmalen tatt i bruk for alle nyetableringer av Fellesskap og førstehjelp. Denne sikret at etableringsprosessen fulgte de samme stegene, samtidig som det ble tatt hensyn til nødvendige lokale tilpasninger i hvert fengsel.

Den norske modellen som ble utviklet og utprøvd i Verdal og Stavanger fengsel inneholder en overordnet struktur som er lik i alle fengslene – oppbygningen av **ressursgruppen** og **samarbeidet med lokalforeningen** i Røde Kors. I tillegg følger alle fengslene samme **syklus for den daglige driften** - rekruttering, opplæring, godkjenning av de frivillige, veiledning fra lokalforeningen og gjennomføring av aktivitetene. Under beskrives de ulike elementene og fasene i den norske Fellesskap og førstehjelp-modellen. Selv om hvert fengsel løser driften noe ulikt er strukturen lik for samhandling og beslutninger, og de følger samme syklus.

Ressursgruppen

I målsetningen skal de innsatte - *gis mulighet (...) til å motta og formidle livreddende kunnskap, og å bedre egen og andre innsattes helsesituasjon under og etter soning.* Ressursgruppen danner den viktigste strukturen for å gi innsatte denne muligheten i fengselet.

Det viktigste skrittet ved etableringen av modellen i et fengsel er etablering av strukturen for samhandling, beslutningslinjer, tydelig ansvarsfordeling og reell medvirkning gjennom opprettelsen av en ressursgruppe i fengselet.

Ressursgruppen er satt sammen av representanter fra de ulike delene av fengselet som er naturlige ressurser i fengselet for de Røde Kors-frivillige. Som et minimum må representanter fra fengselsledelsen, sikkerhetsansvarlig, helseavdelingen, skoleavdelingen, driftskoordinator i fengselet, driftskoordinator i lokalforeningen og de frivillige i fengselet være medlemmer av ressursgruppen. Det er avgjørende at medlemmene i ressursgruppen har de fullmakter som er nødvendig for å kunne fatte beslutninger. Fellesskap og førstehjelp er en svært kostnadseffektiv modell for alle parter der ansvaret for driften og gjennomføringen er fordelt på mange ulike parter i fengselet og i Røde Kors. Slik bærer ikke én part alene ansvaret for fremdriften av arbeidet. Ressursgruppen har ansvar for at aktivitetene i

2022 - 2024

regi av de frivillige er i tråd med deres mandat og målsettingen til Fellesskap og førstehjelp, og at aktivitetene gjennomføres på en trygg og god måte. Ressursgruppen sikrer samarbeid og kommunikasjon mellom alle partene i fengselet, og legger til rette en arena for reell medvirkning og likeverdig deltakelse for de frivillige. To representanter fra de frivillige har ansvaret for å være ordstyrer og referent i møtene. Det er de frivillige i fengselet som utarbeider agenda og sakspapirer for møtet, det kan for eksempel være handlingsplaner, prosjektbeskrivelser eller rapporter. Ved at de frivillige er ansvarlige for forberedelsene, gjennomføringen og etterarbeidet av møtene blir det en viktig arena for de frivillige til å øve på viktig kompetanse for arbeidslivet - de ansvarliggjøres og gis tillit.

Ressursgruppen møtes jevnlig, som regel hver 4-5 uke, for å diskutere og godkjenne aktiviteter som planlegges og iverksettes i fengselet. Gruppen fungerer som et viktig støtteverktøy for de frivillige, der forslag til tiltak drøftes, nødvendige avklaringer sikres og skape fremdrift i arbeidet. Medlemmene av ressursgruppen bidrar med sin unike kompetanse og fagkunnskap, som er verdifulle for de frivilliges arbeid. I tillegg har gruppen en veiledende rolle, der de gir råd og informasjon for å unngå urealistiske forventninger som kan skape frustrasjon blant de frivillige.

Samarbeidet med Røde Kors lokalforening

Som medlem i ressursgruppen er representanten fra lokalforeningen i Røde Kors en viktig bro mellom lokalforeningen og fengselet. Representanten fra lokalforeningen fungerer som en koordinator på utsiden av muren. Dersom det er ting som må ordnes utenfor fengselet er det som regel koordinatoren fra Røde Kors som ordner det. Det kan være innkjøp av kontormateriell, førstehjelpsutstyr eller å ta kontakt med kursholdere og foredragsholdere. Med koblingen til lokalforeningen blir de frivillige tilknyttet et stort støtteapparat som blant annet kan bistå med søknader til private stiftelser og næringslivspartnere. De

Røde Kors-frivillige i fengselet har gjennom Røde Kors anledning til å søke om midler gjennom Stiftelsen Dam Ekspress. Tilskuddsprogrammet gir muligheten til å søke om midler til mindre prosjekter med en søknadsramme på 40 000 kr. De frivillige i fengselet skriver selv søknaden og Røde Kors koordinatoren fyller inn søknadsskjemaet på nettet. I Verdal fengsel ble de Røde Kors-frivillige i 2021 tildelt 10 000 kr. til «Solvett» prosjektet og de frivillige ved Bredtveit fengsel ble i 2023 tildelt 23 000 kr. til julekonsert i Grorud kirke gjennom Stiftelse DAM ekspress.

Samarbeidet med lokalforeningen gir også de frivillige tilgang til en stor portefølje med kurs og kompetanseheving som Røde Kors har utviklet. I tillegg til opplæringen de frivillige får i fengselet kan de få kurs i organisasjon og ledelse, beredskap og pedagogikk både i fengselet og i lokalforeningen. For eksempel har kurset «Førstehjelp ved selvmordsfare» blitt gjennomført for både Røde Kors frivillige i fengsel og innsatte ved Verdal og Bredtveit fengsel.

Lokalforeningen har også ansvaret for veiledning av de Røde Kors-frivillige i fengselet. Erfaringsmessig er dette det viktigste lokalforeningen bidrar med. Det blir en type mentorfunksjon der de Røde Kors-frivillige har anledning til å drøfte dilemmaer, diskutere problemstillinger og utfordringer de møter og justerer «kompasset» sitt. Dette vil beskrives nærmere senere i kapitlet.

Syklusen for den daglige driften

Den daglige driften organiseres i hovedsak av koordinatoren i fengselet sammen med Røde Kors koordinatoren fra lokalforeningen. Koordinatoren i fengselet er som regel en tilbakeføringskoordinator, fritidskoordinator eller avdelingsleder.

Rekruttering

For å rekruttere innsatte som Røde Kors-frivillige sikrer koordinatoren i fengselet først at informasjon om Fellesskap og førstehjelp gjøres tilgjengelig for alle innsatte. Enten det er informasjonsplakater

på avdelingene eller det blir organisert egne informasjonsmøter. Selv om mange innsatte blir godt kjent med Røde Kors i fengselet etter hvert som frivillige i fengselet gjennomfører ulike aktiviteter, er det nødvendig med målrettet rekruttering fra koordinatorene. For å sikre kontinuitet i frivilligarbeidet er det behov for å rekruttere blant de innsatte med lengre dommer og oppfordre innsatte som man mener egner seg spesielt godt til frivilligrollen.

En viktig erfaring fra pilotfasen var at innsatte som rekrutteres bør ha minimum 6 måneder forventet opphold i fengselet, noe som vanskeliggjøres ved varetekt eller overføringer til overgangsboliger eller straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

Koordinatoren i fengselet samler inn alle påmeldingene fra innsatte, og går sammen med sikkerhetsansvarlig i fengselet gjennom aktuelle kandidater basert på soningslengde, kriterier om sikkerhet, sammensetning av gruppen og egnethet. Koordinatoren i Røde Kors blir ikke involvert i klareringsprosessen, men vil få en liste over deltakere som er klarert til opplæring.

Opplæring

I målsetningen skal de innsatte - gis kompetanse (...) til å motta og formidle livreddende kunnskap, og å bedre egen og andre innsattes helsesituasjon under og etter soning.

Målet med opplæringen er å gi de innsatte nødvendige kunnskap og kompetanse for å gjennomføre aktiviteter og tiltak i fengselet, og samtidig gjøre dem best mulig rustet og trygge i deres rolle som Røde Kors-frivillige. Alt kursmaterieell er utviklet av Norges Røde Kors, med noen deler hentet fra IFRC og CBHFA-metodikken. Dette internasjonale materialet har blitt oversatt og tilpasset den norske konteksten, sammen med eksisterende kursmaterieell utviklet av Norges Røde Kors.

Kursdeltakerne gjennomgår et opplæringsprogram delt opp i fem moduler. Opplæringsprogrammet

gjennomføres med kursdager over 4-5 uker, avhengig av kapasitet og ressurser lokalt.

I Fellesskap og førstehjelp samarbeider ressurspersoner fra fengselet, skoleavdelingen, helseavdelingen og lokalforeningen for å bidra til opplæringen. Erfaring viser at det er viktig at modulene ledes av ulike ressurspersoner, basert på deres kapasitet og interesse. Dette skaper eierskap til arbeidet og gir en god forståelse av de frivilliges oppgaver. Slik blir alle parter i fengselet inkludert, og prosjektet integreres i den daglige driften.

Modulene

Modul 1 er en introduksjon av organisasjonen Røde Kors, dens opprinnelse og historie, prinsipper og arbeid, i tillegg til en innføring i det å være frivillig. Hensikten med modul 1 er å gi deltakerne samme opplæring som enhver annen som ønsker å bli frivillig i Røde Kors. Det skal gi dem en forståelse av hva de er med på og hva som vil forventes av dem. Det skal også kunne gi en opplevelse av å være en del av noe større utover prosjektet i fengsel – å være del av en stor organisasjon som finnes og arbeider både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Lokalforeningen i Røde Kors har ansvar for opplæringen i modul 1, som er en del av deres kurskompetanse.

Modul 2 gir opplæring i kommunikasjonsferdigheter og effektiv kommunikasjon. Den fokuserer på kommunikasjonsteknikker og -barrierer som kan oppstå i et fengsel. Deltakerne lærer teknikker for å engasjere og involvere fengselets innsatte og ansatte, samarbeid og brukermedvirkning er nøkkelbegreper i modulen. Kursdeltakerne lærer å identifisere ressurser som finnes i fengselet og å involvere disse i prosjekter.

Denne modulen gjennomføres av ansatte i fengselet, noe som er spesielt nyttig med tanke på de kommunikasjonsbarrierene som ofte finnes mellom innsatte og ansatte. Ved at en ansatt leder modulen, kan det bidra til bedre forståelse og kommunikasjon.

Modul 3 handler om atferd og atferdsendring. Hvordan kan man endre negativ atferd og usunne vaner, og hvordan støtte og motivere andre til å ta sunne valg. I modulen blir de frivillige bevisstgjort at de er rollemodeller og hvilket ansvar de har for å påvirke andre i en positiv retning. Deltakerne introduseres for en påvirkningsmodell som handler om hvordan man kan påvirke andre, og hvordan man selv blir påvirket på ulike nivåer.

Skoleavdelingen i fengselet har ansvar gjennomføringen av modul 3, siden den er knyttet til livsmestringsfaget som inngår i undervisningen. Folkehelse og livsmestring er et tverrfaglig tema som skal gi elevene kompetanse til å fremme god psykisk og fysisk helse, samt evnen til å ta ansvarlige livsvalg.¹

Modul 4 er kurs i praktisk førstehjelp og psykososial førstehjelp. Begge kursene er obligatoriske for alle frivillige i Røde Kors. I praktisk førstehjelp lærer kursdeltakerne sentrale temaer i livreddende førstehjelp:

- Bevissthet om hvorfor det er viktig å sikre seg selv og omgivelsene.
- Innsikt i hvordan en 113-samtale kan forløpe.
- Kunnskap om sjekk av bevissthet og pust, og deretter igangsette nødvendig tiltak.
- Ferdighet om og trening i å utføre sideleie og hjerte-lunge redning.
- Innsikt i hvordan man bør støtte pasienten og andre under en hendelse.

Etter at deltakerne selv har gjennomgått kurset blir de gitt opplæring som kursholdere, der målet er å trygge deltakerne som kursholdere i praktisk førstehjelp. Deltakerne vil da bli i stand til å organisere og gjennomføre førstehjelpsopplæring i fengselet til både innsatte og ansatte.

I kurset psykososial førstehjelp får deltakerne en forståelse for betydningen av fysisk og psykisk nærvær i møte med personer i krise, hvordan man lytter

oppmerksomt med en aktiv og støttende holdning og hvordan man best kan møte berørtes ulike følelsesmessige reaksjoner.

Lokalforeningen i Røde Kors har ansvar for opplæringen i modul 4. Begge kursene er en del av deres kurskompetanse. Røde Kors' frivillige kursholdere i lokalforeningen har solid erfaring og kunnskap om disse kursene, noe som sikrer en høy kvalitet på opplæringen.

Modul 5 gir læring i prosjektledelse. I denne modulen jobber deltakerne praktisk med behovskartlegging og planlegging av deres første aktiviteter i fengselet. Her gjennomgås hele prosjektprosessen fra å vurdere behov, planlegge og gjennomføre aktiviteter, og til slutt evaluering og rapportering. Deltakerheftet som brukes i opplæringen er også en veileder som de frivillige kan bruke når de selv går i gang med disse prosessene.

Lokalforeningen i Røde Kors har også ansvaret for modul 5, som er tett knyttet til oppfølgingen og veiledningen de frivillige i fengselet får etter fullført opplæring.

Erfaring viser at det er behov for to til tre opplæringsrunder i året, avhengig av hvor ofte de frivillige i fengselet byttes ut. Dette varierer basert på fengselets sikkerhetsnivå og andelen innsatte i varetekt.

Godkjenning av frivillige

Det er flere grunner til at innsatte ikke blir godkjent som frivillige. Ofte skyldes det den naturlige progresjonen i straffegjennomføringen, som overføringer til andre fengsler eller straffegjennomføring utenfor fengsel. Noen innsatte løslates direkte fra varetekt, noe som hindrer dem i å fullføre opplæringen. Det har også vært tilfeller der innsatte, etter først å ha blitt godkjent, har blitt vurdert som uegnet på grunn av dårlig oppførsel eller rusbruk. Et eksempel på

¹ Utdanningsdirektoratet, Folkehelse og livsmestring. Tilgjengelig fra udir.no (Hentet 01.09.24).

dette er en innsatt i Stavanger fengsel som fungerte godt under selve opplæringen, men som hadde en aggressiv atferd overfor andre innsatte på avdelingen og på luftingen. Dette er ikke forenelig med rollen som de Røde Kors-frivillige skal ha i fengselet.

Under pilotfasen var frafallet fra innsatte ble rekruttert til opplæring frem til de var godkjent som frivillig på 45%. I utrullingsfasen ble frafallet redusert til 32 %. Det er likevel viktig at det rekrutteres flere innsatte til opplæringen for å sikre tilstrekkelig antall frivillige i hvert fengsel.

I tillegg til frafallet under opplæring og før godkjenning. Fallende innsatte som blir godkjent fra raskt på grunn av løslatelse eller overføring til andre fengsler, noe som gjør det reelle frafallet høyere.

Koordinatoren fra Røde Kors har ansvaret for å gjennomføre en samtale med hver av de frivillige og vurdere deres egnethet til frivillig arbeid, basert på Røde Kors' kriterier. Dette kan gjennomføres enten før eller rett etter opplæringen. Når koordinatoren i fengselet og koordinatoren i Røde Kors er enige om utvelgelsen av de frivillige, blir de nye Røde Kors-frivillige i fengselet feiret med utdeling av kursdiplomer og Røde Kors-t-skjorter.

Veiledning fra Røde Kors lokalforening

I målsetningen skal de innsatte - gis støtte (...) til å motta og formidle livreddende kunnskap, og å bedre egen og andre innsattes helsesituasjon under og etter soning.

Etter at de innsatte blir godkjent som Røde Kors-frivillige blir de tilknyttet nærmeste Røde Kors lokalforening. Lokalforeningens rolle er å gi de frivillige i fengselet trygghet, veiledning og støtte i rollen som frivillig, samt å inkludere dem i Røde Kors fellesskapet. I motsetning til andre frivillige i Røde Kors, står de frivillige i fengselet ganske alene med ansvaret, og uten det fulle støtteapparatet til Røde Kors som andre frivillige har tilgang til. Det er derfor ekstra

viktig å sikre en god veiledning og oppfølging av de frivillige slik at de føler seg godt ivaretatt. Lokalforeningen knytter to til tre Røde Kors-frivillige i lokalforeningen til gruppen frivillige i fengselet. Disse fungerer som veiledere for gruppen i fengselet og møter med gruppen i fengselet 2-4 ganger per måned. Disse møtene gjennomføres uten at ansatte i fengselet er til stede, slik kan veiledningsmøtene også brukes for å drøfte ting som ikke fungerer eller hvordan de håndterer konflikter eller utfordringer.

«Føler at vi har blitt sett på som fullverdige Røde Kors medlemmer hele veien og fått de tingene vi har hatt behov for. Det å ha god kommunikasjon med lokalforeningen på utsiden er kanskje noe av det viktigste når man driver med et prosjekt i fengsel. Vi som soner har ikke tilgang på internett og begrenset tilgang på telefon. Så de ukentlige møtene vi har hatt med lokalforeningen har vært kjempeviktige og nyttige. Lokalforeningen blir bindeleddet vi har til utsiden av fengselet»

– Røde Kors-frivillig i Verdal fengsel

De frivillige i fengselet utøver sin frivillige innsats i en spesiell situasjon. De må mestre en god balanse mellom å være innsatt og frivillig til alle døgnets tider. Veiledningen er viktig for at de frivillige i fengselet blir tryggere i sin rolle og kan arbeide mer selvstendig, men veien dit kan by på utfordringer. De frivillige fra lokalforeningen skal bistå dem på den reisen og være gode sparringspartnere.

Gjennomføring av aktivitetene

Etter opplæringen skal godkjente frivillige ta i bruk verktøyene de har lært i opplæringsfasen til å kartlegge, planlegge og organisere aktiviteter i fengselet. Det er nå de skal jobbe for målet om å; bedre egen og andre innsattes helsesituasjon under og etter soning. Aktivitetene som gjennomføres i fengslene skal være

helserelaterte. Verdens Helse Organisasjon definerer helse som; en tilstand av fysisk og psykisk og sosialt velvære og ikke bare fravær av sykdom eller lidelser.² Med dette forstås helse i sin videste forstand og det er denne definisjonen CBHFA har lagt til grunn i metodikken og som også er lagt til grunn i Fellesskap og førstehjelp.

De Røde Kors-frivillige i fengsel fungerer som representanter for sitt lokalsamfunn og kjenner godt til innsattes behov og ønsker. Dette gjør dem i stand til å foreslå relevante aktiviteter som kan gjennomføres. Samtidig må ressursgruppen, fengselsansatte og Røde Kors veilede og sikre at aktivitetene er i tråd med prosjektets mål, at de er helsefremmende og realistiske.

«Jeg synes at det er et veldig spennende prosjekt av mange grunner, men kanskje særlig fordi det utfordrer det synet som ansatte har på innsatte og det synet som innsatte har på seg selv og hverandre. Jeg liker særlig det faktum at det ikke skal komme noen utenfra og fortelle de innsatte om hva de skal drive med av aktiviteter og hva de skal være opptatt av, men at det er de innsatte selv som skal komme med ideer, utvikle dem, gjennomføre dem og evaluere dem»

– Røde Kors veileder

Aktivitetene kan inkludere tiltak for bedre fysisk helse, som kampanjer om å forebygge sykdommer, håndhygiene og smitte, og fellesarrangementer som yoga, trimgrupper eller turneringer. De kan også styrke psykisk helse gjennom opplæring i stressmestring, sosial inkludering og samtaletilbud.

Når de Røde Kors-frivillige i fengselet arbeider med aktiviteter møtes de og jobber sammen som et

team. Arbeidsforholdene for de frivillige vil være styrt av sikkerhetsnivået og den daglige logistikken i fengslene. Antallet timer de frivillige har mulighet til å arbeide sammen er svært ulikt fra fengsel med lavt sikkerhetsnivå og høyt sikkerhetsnivå. I fengsel med lavt sikkerhetsnivå arbeider de frivillige mellom 5-10 timer per uke som frivillig. I fengsler med høyt sikkerhetsnivå er de frivillige avhengige av å ha faste arbeidstider der Røde Kors veiledere fra lokalforeningen til stede for å kunne møtes for å jobbe med aktivitetene. Det vil påvirke aktivitetsnivået og gjennomføringsevnen til de frivillige. Det betyr at Røde Kors frivillige i fengsel med høyt sikkerhetsnivå arbeider 1-2 timer som frivillige per uke.

Når Røde Kors-frivillige jobber med aktiviteter i fengslene, samarbeider de som et team. Arbeidsforholdene for de frivillige påvirkes av sikkerhetsnivået og den daglige logistikken i hvert fengsel. Mulighetene for samarbeid varierer betydelig mellom fengsler med lavt og høyt sikkerhetsnivå.

I fengsler med lavt sikkerhetsnivå jobber de frivillige ofte mellom 5-10 timer per uke. Derimot, i fengsler med høyt sikkerhetsnivå, må de frivillige ofte ha faste arbeidstider, og veilederne fra lokalforeningen må være til stede for at møtene og aktivitetene skal kunne gjennomføres. Dette fører til at de frivillige i høyt sikkerhetsnivå fengsler arbeider bare 1-2 timer per uke.

De frivillige har som hovedregel etablerte Røde Kors kontorer med egne arbeidsplasser og tilgang på PC og printer, oppbevaringsplass for førstehjelpsutstyr og annet materiell som de kan bruke til arbeidet og gjennomføringen av aktiviteter. Røde Kors kontorene har som regel en åpningstid der andre innsatte i fellesskapstiden kan ta kontakt med de frivillige, for å spørre om ting eller bare for å be om et plaster. Dette gir de frivillige gode tilrettelagte arbeidsforhold og muligheter til et selvstyrt og effektivt arbeid.

² FN-sambandet (2024) Verdens helseorganisasjon (WHO). Tilgjengelig fra: fn.no (Hentet 01.09.24).

KAPITTEL 3 - ERFARINGER

I utrullingsfasen har modellen for Fellesskap og førstehjelp blitt kontinuerlig etablert, tilpasset og evaluert, noe som har gitt verdifull innsikt i både styrker og utfordringer. Målet har vært å tilpasse modellen til større fengsler med høyt sikkerhetsnivå og fengsler med kvinnelige innsatte, som ikke hadde vært en del av målgruppen i pilotprosjektet. Valget av fengsler til utrullingsfasen ble basert på ressursene i lokalforeningene og spesifikke ønsker fra kriminalomsorgen. Etter en vurdering av ressurser i lokalforeningen, fengselet, skoleavdelingen og helseavdelingen ble Bredtveit fengsel (oppstart november 2022), Ravneberget fengsel og Åna fengsel (begge startet i november 2023), samt Søndre Vestfold fengsel, avdeling Berg (oppstart juni 2024), inkludert i utrulling av modellen. Andre fengsler ble også vurdert, men oppstart var ikke mulig på grunn av manglende frivillige ressurser i lokalforeningen.

Kapittel 3 vil gi en oppsummering av erfaringene fra utrullingsfasen, med fokus på hva som har fungert godt, hvilke utfordringer som har blitt identifisert, og hvilke forbedringer som kan gjøres. Erfaringer fra Bredtveit fengsel vil også inkluderes her, men en grundigere gjennomgang av etableringen og driften der vil bli behandlet i kapittel 4.

De nye fengslene

Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt

Bredtveit fengsel er et fengsel for kvinnelige innsatte i Oslo kommune. Da Fellesskap og førstehjelp ble etablert ved Bredtveit fengsel november 2022 besto fengselet av en avdeling med høyt sikkerhetsnivå med 45 plasser og en avdeling med 19 plasser på lavere sikkerhet (B2), som ligger i Bredtvetveien, 5 minutters gange fra hovedbygningen.

I februar 2024 ble høysikkerhetsavdelingen midlertidig flyttet til Romerike fengsel, avd. Ullersmo, grunnet bygningsmessige utfordringer og brannsikkerhet. Avdeling B2 ble driftet som normalt i denne perioden.

Skoletilbudet ved fengselet drives av Grønland Voksenopplæringscenter, avdeling Grorud, mens helsetjenestene leveres av Bydel Bjerke i Oslo kommune.

Østfold friomsorgskontor og Ravneberget fengsel, avd. fengsel (Heretter kalt Ravneberget fengsel).

Ravneberget fengsel ligger i utkanten av Sarpsborg i Østfold og er et fengsel med lavere sikkerhetsnivå. Fengselet er for kvinnelige innsatte og har en ordinær kapasitet på 40 plasser. Fengselet har en-, to- og firemannsrom. Skoletilbudet ved fengselet drives av Borg videregående skole, mens helsetjenestene leveres av Sarpsborg kommune.

Åna fengsel

Åna fengsel ligger i Hå kommune - ca. en times kjøretur sør for Stavanger. Åna fengsel er et fengsel for mannlige innsatte med 140 plasser på avdelinger med høyt sikkerhetsnivå. Utenfor hovedbygningen ligger Rødgata som er en avdeling i fengselet på lavt sikkerhetsnivå med 24 plasser. Skoletilbudet ved fengselet drives av Bryne videregående skole, mens helsetjenestene leveres av Hå kommune. Fengselet har også et aktiviseringsteam på lik linje med Stavanger fengsel.

Søndre Vestfold fengsel, Berg avdeling (Heretter kalt Berg fengsel)

Berg fengsel er en av tre avdelinger under Søndre Vestfold fengsel og ligger i Tønsberg kommune. Avdelingen har et lavere sikkerhetsnivå og har plass til 48 mannlige innsatte. Helsetjenestene ved Berg fengsel leveres av Tønsberg kommune, mens opplæringen i fengselet ivaretas av Færder videregående skole i Tønsberg.

Utrulling kort oppsummert

Det har vært gjennomført 13 opplæringsrunder med 81 innsatte i perioden 2022 – 2024. Totalt har 62 innsatte fått blitt godkjent som Røde Kors-frivillige

- Før prosjektet settes i gang, er det avgjørende å gjennomføre en grundig vurdering av de tilgjengelige ressursene både i fengselet og i den tilknyttede Røde Kors lokalforeningen. Dette sikrer at det er tilstrekkelig kapasitet og kompetanse for å gjennomføre aktivitetene, og at alle involverte er forberedt på hva som kreves.

- Det er viktig å sikre bred og kontinuerlig informasjon til de ansatte i fengselet om Fellesskap og førstehjelp og de Røde Kors-frivilliges pågående arbeid.

- Det første møtet i ressursgruppen bør holdes uten innsatte til stede, slik at medlemmene kan diskutere og bli enige om mandatet, forventningene og møtestrukturen. Dette legger grunnlaget for effektivt samarbeid og klar kommunikasjon før innsatte blir inkludert.

- Etter opplæring er det essensielt å følge opp og veilede de Røde Kors-frivillige regelmessig. Særlig ved nye etableringer må frivillige få støtte for å sikre at de har en klar forståelse av sitt mandat og rolle, og at de er trygge på å utføre oppgavene sine.

- Fellesskap og førstehjelp gir ikke bare de frivillige en viktig rolle, men fungerer også som en verdifull arena for aktivisering av innsatte.

- Det er viktig å ha en strategi på plass for å håndtere gjennomtrekk av både frivillige og innsatte. God planlegging, samt overlapp mellom erfarne og nye frivillige, bidrar til kontinuitet i prosjektet og sikrer at aktiviteter kan opprettholdes.

- Fellesskap og førstehjelp fungerer svært godt i fengsler med lavt sikkerhetsnivå, samt i mindre enheter med så få som 15 innsatte. Her kan en forenklet administrasjonsmodell tilpasses for å gjøre driften mindre ressurskrevende.

- Samarbeidet med helseavdelingen i fengselet kan være utfordrende på grunn av begrensede ressurser. Det er viktig å finne løsninger for hvordan frivillige kan bidra til helserelaterte aktiviteter uten å legge ekstra press på helsepersonell.

- Samarbeid mellom ulike aktører, både interne og eksterne, er avgjørende for prosjektets suksess. Ved å arbeide sammen kan man overkomme utfordringer og oppnå langt bedre resultater enn hver part ville klart alene.

Ny etablering generelt

Gjennom etableringen av Fellesskap og førstehjelp i nye fengsler, er det tydelig at en rekke viktige læringspunkter og erfaringer har blitt opparbeidet. Generelt sett har oppstarten vært en strukturert prosess som har fulgt en standardisert etableringsmal. Denne tilnærmingen har vist seg å være viktig for å sikre en vellykket implementering.

Etableringsprosessen begynner med en ressursvurdering, som legger grunnlaget for videre beslutningstaking. Først når alle parter er enige om at nødvendige ressurser kan avsettes til arbeidet, fattes det en formell beslutning om å gå videre med etableringen. Denne beslutningen bekreftes gjennom signering av en samarbeidsavtale, som forplikter partene til den felles målsetningen.

En annen viktig avklaring som må gjøres før etablering, er å beslutte hvilke lokaler som vil være tilgjengelige for de Røde Kors-frivillige i fengselet. Dette gjelder både undervisningsrom og rom hvor de frivillige kan arbeide og motta veiledning. Erfaringene fra pilotfasen med et etablert Røde Kors-kontor i Verdal fengsel var svært gode, og dette har blitt videreført som en anbefaling til de nye fengslene. Åna fengsel, Ravneberget fengsel og Berg fengsel har etablert egne Røde Kors-kontorer.

I Stavanger fengsel har de Røde Kors-frivillige siden oppstarten manglet egne lokaler, og både opp-

læring og veiledning har derfor blitt gjennomført på skoleavdelingen. Dette har på den ene siden vært en praktisk løsning for driften fengselet, da det ikke krever tilstedeværelse av betjenter, og logistikken dermed blir enklere. På den andre siden har denne ordningen vist seg å være utfordrende for skolen og deres vanlige drift, selv om samarbeidet til enhver tid er godt mellom de forskjellige aktørene. Det er viktig at skoleavdelingen er en trygg aktivitetsarena for innsatte og de tar ofte imot innsatte som ikke er elever på skolen. Dette krever en del oppfølging fra lærerne og det blir mange å passe på når mye av aktiviteten i fengselet legges til skoleavdelingen.

Det er fremdeles slik at de Røde Kors-frivillige i Stavanger fengsel ikke har tilgang til egen Røde Kors-PC og er avhengig av å få tilgang til PC gjennom skoleavdelingen. Gruppene med frivillige i Verdal og de nye fengslene har egen Røde Kors-laptop og printer tilgjengelig som er satt opp etter samme sikkerhetskrav som skole PC-ene. Derfor er det viktig at de Røde Kors-frivillige i fengslene har et sted hvor de kan arbeide med dokumenter og ha et sted for å oppbevare utstyr i et låsbart skap. I Ravneberget fengsel ble det i etableringsløpet tydelig at det er behov for klare avtaler om håndtering av utstyr som kjøpes inn av Røde Kors. Spesielt er det viktig å definere hvem som har ansvaret for utstyret mens det er i fengselet, og hva som skjer dersom utstyr forsvinner eller blir ødelagt.

Etter beslutningen om å etablere Fellesskap og førstehjelp, er det viktig å sørge for bred informasjonsdeling, spesielt blant ansatte i fengselet. For eksempel ble det i Åna fengsel holdt presentasjoner på fire ulike personalmøter, noe som sikret at hele ansattgruppen var godt informert før innsatte ble involvert. Tilbakemeldingene fra de ansatte var utelukkende positive.

Selv om Fellesskap og førstehjelp har vært etablert i Stavanger fengsel siden 2021, er det fortsatt viktig å sikre kontinuerlig informasjonsflyt til de ansatte.

Med hyppige utskiftninger i personalet og en hektisk arbeidshverdag er jevnlig informasjon avgjørende. I fengselet er det de Røde Kors-frivillige som holder informasjonsmøter for ansatte når det er hensiktsmessig. I september 2023 holdt de blant annet et informasjonsmøte for aspirantgruppen ved fengselet. Fellesskap og førstehjelp utfordrer tanken på hvem som skal være med på å definere hva som er utfordringene i fengslene og hva som er løsningene. Noen ansatte i fengslene opplever dette som en utfordrende tanke at innsatte skal ha den påvirkningen på beslutninger som tas. Derfor vil god kommunikasjon rundt gjennomførte aktiviteter også være med på å justere bildet av dette som noe negativt.

«Den største oppsiden vil være om Fellesskap og førstehjelp blir bedre forankret hos ansatte i fengselet, ikke minst hos ledelsen. Jeg tror det ville være lettere både for de frivillige og veiledere fra Røde Kors om de ansatte forsto fullt ut hva prosjektet går ut på og verdien av dette»

- Skoleavdelingen ved Stavanger fengsel

Når hele fengselet er informert, etableres Ressursgruppen. En erfaring som ble gjort var at det første møtet i gruppen bør holdes uten innsatte, slik at gruppens mandat, forventninger og møtstruktur kan tydeliggjøres. Ressursgruppen er en sentral arena for veiledning og forventningsavklaring for de Røde Kors-frivillige i fengselet, i tillegg til den veiledningen de får fra lokalforeningen.

Både Åna og Ravneberget fengsel opplevde tidlig i etableringsfasen at de frivillige hadde en bredere forståelse av sitt mandat og sin rolle enn det som faktisk er tilfellet. Mens deres hovedoppgave er å øke innsattes kunnskap om helse og organisere aktiviteter som fremmer fysisk og psykisk helse, er det ikke deres rolle å ta opp saker relatert til fengselets drift eller representere enkeltinnsatte i spesifikke saker. Denne misforståelsen oppstod delvis fordi begge

fengslene manglet et tillitsvalgssystem eller kontaktutvalg, noe som vil utdypes senere i dette kapitlet. I begge fengslene tok de nye Røde Kors-frivillige opp saker som lå utenfor sitt mandat, som for eksempel spørsmål om luftetider, besøksrutiner og innsattes permisjonsordninger. Dette skapte frustrasjon blant medlemmene i Ressursgruppene, både ansatte, innsatte og lokalforeningen, som alle var nye i sine roller. På Ravneberget førte dette til at ressursgruppemøtet den 13. februar 2024 ble avlyst etter diskusjoner med lokalforeningen og Norges Røde Kors, slik at de frivillige kunne få veiledning om sitt mandat og utarbeide en ny sakliste. Møtet ble gjennomført 14 dager senere. En lignende situasjon oppstod i Åna fengsel i januar 2024, hvor ressursgruppemøtet ble utsatt fordi sakspapirene fra de frivillige var for vage, gikk utenfor deres mandat, og manglet en handlingsplan. Etter veiledning fra lokalforeningen utarbeidet de frivillige en tydeligere agenda, og møtene ble gjenopptatt uten videre problemer.

Disse avlysningene bidro til viktig avklaring og tydeliggjøring av forventninger og mandat. Etter justeringene har begge fengsler gjennomført ressursgruppemøtene uten større utfordringer. Det er imidlertid viktig at det ikke går for lang tid mellom ressursgruppemøtene, spesielt i etableringsfasen og rett etter opplæring, for å unngå at de frivillige blir utålmodige, tar opp saker utenfor sitt mandat, eller mister motivasjonen.

«Grappa har brukt litt tid på å finne forma. Røde Kors-grappa har òg brukt litt tid på å finne sin plass i fengselet. Vi er medvitne om at aktiviteten er ny både for oss frå Røde Kors, for dei innsette i grappa og for fengselet. Eg opplever at alle er opptekne av at resultatet skal bli så bra som mogleg. Røde Kors er godt etablert på Åna, men ei Røde Kors-gruppe av innsette må bruke litt meir tid på å finne si form»

– Røde Kors veileder

Erfaringene fra kvinnefengsler

I pilotfasen var ikke kvinnelige innsatte en del av målgruppen for prosjektet. Derfor ønsket man i utrullingsfasen å se om kvinner tolker sin rolle annerledes enn menn eller om de fokuserer på andre typer aktiviteter og temaer.

Erfaringene viste imidlertid at det ikke var store forskjeller mellom kvinne- og mannsfengsler når det gjelder etablering og drift av Fellesskap og førstehjelp. Erfaringene fra mannsfengslene er at mannlige Røde Kors-frivillige var svært opptatt av psykososial førstehjelp og sosial inkludering, noe som resulterte i at aktivitetene og kampanjene på Bredtveit og Ravneberget fengsel ikke skilte seg nevneverdig fra hverandre.

I Ravneberget fengsel oppsto det en del uro i frivilligruppen i den første fasen, hovedsakelig knyttet til rolleforståelse og mandat. Dette var i stor grad et spørsmål om forventningsavklaring i gruppen, hvor det var ulike oppfatninger om hvor mye hver enkelt ønsket og var i stand til å bidra med. Denne erfaringen understreket viktigheten av god gruppesammensetning i rekrutteringen av innsatte. I tillegg er det viktig å sikre tydelig forventningsavklaring i opplæringen og tidlig i veiledningen av de nye frivillige. Denne erfaringen ble tatt med inn i opplæringen av de mannlige Røde Kors-frivillige i Berg fengsel, hvor det førte til en god forventningsavklaring og klare kjøreregler for innsats og forventninger til hverandre. Dette viser at suksessen til en frivilligruppe ikke er avhengig av kjønn, men forståelse av rolle og forventninger.

Stavanger hadde lenge en kvinneavdeling ved fengselet. I pilotfasen ble det besluttet å ikke involvere de kvinnelige innsatte som frivillige, men aktiviteter ble likevel organisert av Røde Kors på avdelingen. I januar 2022 ble kvinneavdelingen stengt, og de innsatte flyttet til andre fengsler. Stavanger fungerte deretter som et rent mannsfengsel fram til august 2022, da kvinneavdelingen ble gjenåpnet på grunn av en økning i antall kvinnelige innsatte med svak fungeringsevne og store psykiske

utfordringer. Etter at Skien fengsel åpnet som nytt kvinnefengsel i juni 2023, ble kvinneavdelingen i Stavanger igjen avviklet. Heller ikke i utrullingsfasen ble de kvinnelige innsatte involvert som frivillige. To kvinnelige innsatte deltok på kurs, men falt fra underveis som følge av flytting og løslatelse. Det ble blant annet oppdaget at en mannlig og en kvinnelig innsatt brukte kursene som en mulighet til å treffes på tvers av fengselet. Etter denne hendelsen ble opplæringsløpet avsluttet for begge innsatte. Aktiviteter på kvinneavdelingen ble likevel gjennomført ved hjelp av lokalforeningen. Blant annet ble brystkreftmåneden markert med et foredrag fra Krisesenteret på avdelingen, og de kvinnelige innsatte deltok på fellesarrangementer som kinokveld og markering av overdose-dagen som ble organisert av de Røde Kors-frivillige i fengselet.

Erfaringer fra høyt sikkerhetsnivå

Forutsetningene for å drifte Fellesskap og førstehjelp i et fengsel på høyt sikkerhetsnivå er grunnleggende annerledes enn i fengsler ved lavt sikkerhetsnivå. Utformingen av fengslene og den fysiske sikkerheten preger samarbeid og gjennomføringen av aktivitetene.

Logistikk og bygningsmasse

Da Stavanger fengsel etablerte Fellesskap og førstehjelp ble det raskt tydelig at logistikk skapte en rekke utfordringer.

For det første kan de frivillige ikke møtes på tvers av fengselet uten at dette er tilrettelagt av ansatte i fengselet. De kan heller ikke møtes uten at noen andre er til stede. Derfor har veiledningsmøtene fra lokalforeningen blitt gjennomført en gang i uken slik at de frivillige har anledning til å treffes og arbeide med prosjektene sine i den tiden. Det gir de frivillige lite tid sammen, og mange detaljer rundt arrangementene må følges opp av ansatte i fengselet eller veileder fra Røde Kors. Det gjør at de frivillige nok opplever å være mindre selvstendige i arbeidet sitt enn de frivillige i fengsler på lavt sikkerhetsnivå.

Selv om veiledningsmøtene er til samme tid hver

uke, opplever Røde Kors veilederne både i Åna og Stavanger noen utfordringer med logistikken og kommunikasjonen i fengselet. Enkelte ganger blir de frivillige ikke sendt fra avdelingen til veiledningsmøtet og noen ganger er ikke vaktinformert om at Røde Kors skal komme til fengselet.

Kommunikasjon og ledelse

Ledelsen ved Åna fengsel mener også at de må jobbe med å forbedre kommunikasjonen mellom ledelsen og ansatte som koordinerer logistikken i fengselet når det gjelder Fellesskap og førstehjelp. Det er også mye å hente på å bedre kommunikasjonen mellom de Røde Kors-frivillige og resten av fengselet. Det er helt avgjørende å ha en forankring i ledelsen og at representanten for ledelsen i ressursgruppen deltar på møtene. Det er blant annet viktig fordi det må ligge en beslutningsmyndighet i ressursgruppen slik at avklaringer ikke må gå flere runder innom ledelse før det kan bli tatt en beslutning. Stavanger fengsel hadde fra januar 2023 ingen fast representant fra ledergruppen i ressursgruppen. Det var store personellutfordringer i fengselet og ledelsen hadde ikke ressurser å avsette for arbeidet. Det skapte mye usikkerhet i ressursgruppen. Selv om samarbeidet i ressursgruppen opplevdes som godt, ble totalen hemmet av at det manglet medlemmer som er høyt nok i systemet i fengselet til å ta direkte avgjørelser.

I november 2023 ble det gjennomført en evaluering av samarbeidet og det ble drøftet om Fellesskap og førstehjelp skulle avslutte prosjektet i Stavanger fengsel på grunn av ressurs- og personalsituasjonen. I samtaler mellom fengselet og Stavanger Røde Kors ble man enige om at man skulle fortsette med prosjektet. Stavanger fengsel mener at summen av gevinster og utfordringer fremdeles går i pluss. Løsningen ble derfor at fengselsledelsen besluttet å overføre beslutningsmyndigheten fra ledelsen til tilbakeføringskoordinatoren som sitter som fast medlem i ressursgruppen.

Fengsler på høyt sikkerhetsnivå har de siste årene

vært preget av dårlig bemanning og en knapp økonomisk ramme for driften av fengslene. En konsekvens av dette har vært redusert mulighet til å gjennomføre fellesarrangementer for alle innsatte på kveldstid, da dette krever bemanning for å gjennomføre. Fellesskap og førstehjelp må forholde seg til rammene som til enhver tid er gitt i et fengsel og kunne tilpasses disse. I Stavanger fengsel har man derfor gjennomført aktiviteter avdelingsvis på kveldstid, da dette ikke krever noe ekstra bemanning. Det har også vist seg å være en suksess å gjennomføre aktiviteter i allerede etablerte tidspunkter for aktiviteter, for eksempel ved lufting. En positiv konsekvens av at de frivillige har organisert aktiviteter i luftingen har vært at flere innsatte har blitt motivert til å benytte seg av luftetiden fremfor å bli låst inne på cellene under luftingen.

Varetekt og rus

I fengsler med høyt sikkerhetsnivå sitter det ofte en litt annen gruppe innsatte enn på lavt sikkerhetsnivå. Særlig i Stavanger fengsel, som har en høy andel varetektsinnsatte, har de hatt utfordringer med at mange innsatte før de havnet i fengselet ruset seg aktivt, og flere sliter med egen psykisk helse.

Rollen som frivillig i fengsler med høyt sikkerhetsnivå brukes vel så mye som aktivisering av den enkelte innsatte som deltar. Denne aktiviseringen er like viktig som aktivitetene de gjennomfører for andre innsatte. Aktivitetstilbudet gir innsatte som synes skole er for krevende, et annet alternativ. Det erstatter likevel ikke sysselsettingsplikten som er i fengsler.

«Jeg tror prosjektet bidrar til mer aktivitet i fengselet. Uten prosjektet ville det vært mer tid inne på cella for de innsatte. De innsatte frivillige hos oss har nok en vei å gå med tanke på å være gode forbilder for andre innsatte, men å gjennomføre aktiviteter og komme med innspill er de veldig gode på»

– Skoleavdelingen ved Stavanger fengsel

De frivillige i Stavanger fengsel trenger litt mer oppmuntring og motivasjon fra lokalforeningen i tillegg til veiledningen de får fra Røde Kors, ressursgruppen og fra aktivitetsteamet. Veilederne fra Røde Kors bruker mer tid til å arbeide sammen med de frivillige i Stavanger. En av lærerne i Stavanger fengsel understreker dette; «Den største utfordringen er nok at prosjektet kan bli et prosjekt drevet av ansatte og ikke innsatte frivillige. Innsattepopulasjonen vi har i Stavanger er til tider svært lite selvgående. Dette varierer fra gruppe til gruppe, men vi ser nok tegn til at gruppene som kommer til nå gjentar det de tidligere gruppene gjorde – og hvor det er representanten fra fengselet som strengt tatt står for mye av den praktiske gjennomføringen og dialogen med sikkerheten i fengselet.»

Ved Åna fengsel opplever Røde Kors-veileder at de Røde Kors-frivillige har vært mer selvgående; «Generelt så har vi vært veldig heldig med våre Røde Kors-frivillige, men selvsagt har det vært noen individuelle forskjeller mellom de innsatte. Noen har større forståelse for organisasjonsarbeid enn andre og noen er mer utålmodige etter å se resultater mens andre forstår at det mest effektive vil være å skynde seg litt langsomt.»

Stavanger fengsel har likevel opplevd noen hendelser der Røde Kors-frivillige har brutt både med rollen som frivillig i Røde Kors eller brutt regelverket til Kriminalomsorgen. I hver sak blir det gjort en individuell vurdering av om vedkommende kan fortsette å være Røde Kors-frivillig i fengselet. Under pilotfasen i Verdal og Stavanger var det også et par hendelser knyttet til rusbruk der man besluttet at rusbruk i seg selv ikke var utelukkelsesgrunn selv om dette strider mot regelverket i Kriminalomsorgen. Utøvelse av vold og salg av rusmidler i fengselet er derimot ikke forenelig med rollen som Røde Kors-frivillig.

Rekruttering og opplæring

Stavanger er et fengsel med stort gjennomtrekk av innsatte på grunn av antallet varetektsinnsatte.

Fengselet har også hatt svært lavt belegg de siste to årene på grunn av bemanningsutfordringene. For eksempel hadde Stavanger fengsel i juni 2023 kun 50% belegg – 41 innsatte totalt i fengselet. I rekrutteringen til Fellesskap og førstehjelp rekrutterer de derfor hovedsakelig fra rusmestringsenheten i fengselet. De gjennomfører tre til fire opplæringsrunder per år for å sikre at de har nok frivillige.

«Den største utfordringen for prosjektet i Stavanger fengsel er at de frivillige har relativt korte dommer, det vil si at mange får svært kort «tjenestetid» som frivillige og det må arrangeres ny opplæring av frivillige med relativt korte intervaller. Dette er nokså ressurskrevende, og det betyr også i mange tilfeller at de frivillige ikke får nok tid på seg til å bli gode i rollen som frivillig»

– Røde Kors veileder

Til sammenligning gjennomfører Åna fengsel opplæring to ganger per år. Der Stavanger har utfordringer med gjennomtrekk av innsatte på grunn av løslatelse eller overføring til andre fengsler har Åna utfordringer med flytting mellom hovedfengselet og avdeling Rødgate som er en avdeling på lavere sikkerhet som ligger rett utenfor fengselet. Mange av de innsatte som egner seg som frivillige er ofte de samme som egner seg for overflytting til Rødgate. Ved den første opplæringsrunden var det seks innsatte som gjennomførte opplæringsmodulene, én ble allerede flyttet til Rødgate før siste modul var gjennomført og ytterligere tre innsatte ble flyttet kort tid etter kurset. Dette skaper utfordringer med kontinuitet for arbeidet til de frivillige. Det anbefales derfor å rekruttere innsatte som kan forventes å ha minst seks måneder opphold i fengselet etter endt opplæring.

Gode gevinster

Fengselsledelsen ved Åna og Stavanger fengsel fremhever at de ser mange gode gevinster ved Fellesskap

og førstehjelp. Det skaper rom for brukermedvirkning i «samfunnet» og muligheter for å påvirke hverdagen for innsatte og ansatte. De ser også at det skjer en holdningsendring hos ansatte knyttet til å bruke innsatte som ressurser.

Ledelsen på Åna fengsel understreker at det fortsatt er viktig å jobbe med utfordringene; de ønsker at man skal våge å fronte vanskelige, sensitive og ømtålige tema gjennom en sterkt fungerende ressursgruppe som tør å utfordre systemet på sikkerhet for innsatte og ansatte. De skal ha fokus på informasjonsflyten mellom fengsel og de Røde Kors-frivillige i fengselet og sette opp en administrasjonsmodell for Rødgate slik at de frivillige kan jobbe med prosjektet der.

Samarbeid med aktivitetsteamene i fengslene

Både Åna fengsel og Stavanger fengsel har aktivitetsteam som er involvert i arbeidet med å redusere og forebygge isolasjonsskader blant innsatte. Aktivitetsteamene er en del av Kriminalomsorgens tiltak for å sikre at innsatte får minst to timer utenfor cellen med menneskelig kontakt daglig. Aktivitetsteamene skal også motivere innsatte slik at de på sikt er i stand til å delta i fengselets ordinære aktiviteter.

I begge fengslene er ansatte i aktivitetsteamene aktivt involvert i arbeidet med «Fellesskap og førstehjelp». De har en sentral rolle i opplæringen og gjennomfører opplæringen av modul 2 og deltar som medlemmer i ressursgruppen. Ved Stavanger fengsel har representanten fra aktivitetsteamet også hatt en aktiv rolle i tilretteleggingen av aktiviteter som gjennomføres i fengselet. På Åna fengsel er det derimot bibliotekaren som har tatt på seg mange av disse oppgavene.

Erfaringer fra små avdelinger på lavt sikkerhet

Basert på erfaringene fra pilotfasen ble det anbefalt at Fellesskap og førstehjelp primært etableres i fengsler med mer enn 40 innsatte. Begrunnelsen var at arbeidet blir mer sårbart i mindre fengsler, hvor det er færre innsatte å rekruttere fra, mindre

administrasjon og færre ressurser i helse- og skoleavdelingen. Utgangspunktet for utrullingsfasen var derfor å velge fengsler med minst 40 innsatte.

Både Bredtveit og Åna fengsel har avdelinger på lavt sikkerhetsnivå, henholdsvis avdeling B2 og Rødgate, selv om fengslene som helhet er kategorisert som høysikkerhetsfengsler. Disse avdelingene har færre enn 40 plasser. Fellesskap og førstehjelp ble etablert på hovedfengslene, men etter kort tid ble Røde Kors-frivillige overført til avdelingene på lavere sikkerhetsnivå ved både Bredtveit og Åna. De frivillige som ble flyttet, ønsket sterkt å fortsette arbeidet. For avdeling B2 ble det derfor etablert en forenklet administrasjonsmodell, der det ikke ble nedsatt en egen ressursgruppe, men Røde Kors holdt møter med avdelingslederen i fengselet. De frivillige har fått faste veiledningsmøter med Oslo Røde Kors og benytter tilgjengelige ressurser etter behov. Ved Åna har det vært samarbeidsmøter med avdelingslederen ved Rødgate, og Nærbø Røde Kors har sporadisk bistått ved enkelte arrangementer.

Det er i dag 15 fengsler og fengselsenheter i Norge med mindre enn 40 plasser. Erfaringene fra utrullingsfasen viser at Fellesskap og førstehjelp også fungerer godt i mindre enheter med en forenklet administrasjonsmodell. Denne modellen er nå inkludert i etableringsmalen for Fellesskap og førstehjelp.

Erfaringer fra lavt sikkerhetsnivå

En av de største utfordringene for god kontinuitet på arbeidet er fengsler med høyt gjennomtrekk, det gjelder også fengsler på lavt sikkerhetsnivå. Innsatte i disse fengslene soner ofte korte dommer, noe som gjør det vanskelig å rekruttere frivillige som kan bli lenge nok til å fullføre både opplæringsmodulene og det påfølgende praktiske arbeidet.

Til tross for dette viser erfaringene at Fellesskap og førstehjelp fungerer godt i fengsler med lavt sikkerhetsnivå. At innsatte kan bevege seg friere, holde møter i frivilligruppen, og organisere lavter-

skelaktiviteter uten omfattende tilrettelegging, har stor betydning for prosjektets suksess. Dette gir de frivillige mulighet til å bli mer selvgående og bidra med flere ressurser.

Erfaringene fra Verdal, Ravneberget og Berg fengsel bekrefter at Fellesskap og førstehjelp passer godt inn i lavsikkerhetsfengslene. Utfordringene med høy utskiftning er imidlertid også til stede her. For å sikre kontinuitet og overlapp mellom frivilligruppene har fengslene aktivt rekruttert innsatte med lengre oppholdstid i fengselet. Dette krever nøye planlegging fra koordinatoren i fengselet når det gjelder rekruttering og utvelgelse av innsatte. Ved Ravneberget fengsel har man fra juni 2024 tatt en pause i rekrutteringen av innsatte. For tiden er det mange innsatte med korte dommer i fengselet og det er vurdert som lite hensiktsmessig å gjennomføre en ny opplæring nå. Ressursgruppen møtes fortsatt månedlig og vil fortløpende vurdere når det er riktig tidspunkt for ny opplæring.

Samarbeid på tvers

I fengslene spiller samarbeid en avgjørende rolle, både mellom interne partnere og de eksterne partnerne. Hvert fengsel har sitt unike nettverk av samarbeidspartnere som bidrar til å styrke tilbudet for de innsatte. Dette inkluderer alt fra fengselsprester og NAV til ideelle organisasjoner som WayBack, Frelsesarmeen, og Bymisjonen, samt mange flere. Noen fengsler har mange ulike samarbeidspartnere som ønsker å bidra og organiserer aktiviteter, mens noen fengsler har færre. Særlig gjelder dette fengslene utenfor de store byene og utenfor Østlandsområdet. I fengsler der det er færre aktører vil Røde Kors kunne ta mer «plass», mens i fengsler med mange ulike aktører vil de Røde Kors-frivillige måtte passe på å inkludere og samarbeide bredt.

En fengselsprest ved Bredtveit fengsel beskriver det slik: «Det er nettopp med alle disse ressursene som gjør at vi kan få til mye sammen.» Dette illustrerer hvordan samarbeid mellom ulike aktører kan gi økt mulighet til å oppnå felles mål.

Samarbeid med helsetjenesten

Generelt sett er erfaringen at helsetjenestene i fengslene ofte har betydelige ressursutfordringer. Deres hovedfokus er å behandle innsatte, noe som gir dem begrenset tid til å engasjere seg i andre aktiviteter. I alle de nye fengslene er helsetjenesten representert i ressursgruppemøtene når de har anledning, med en rolle som først og fremst går ut på å bistå de frivillige med informasjon om helserelaterte prosjekter. I Verdal fengsel har helsetjenesten et godt samarbeid med de Røde Kors-frivillige.

«Vi opplever godt samarbeid med frivillige gjennom ressursgruppemøtene og at de tar kontakt med helseavdelingen før oppstart av prosjekter. De er flinke til å spørre oss hva vi tenker om forskjellige tema og om vi synes det er relevant. Det er jevnt over en hektisk hverdag på helseavdelingen. Føler av og til at vi skulle ha engasjert oss mer, men vi prøver så godt vi kan ut fra de ressursene vi har. Utfordringene er fra vår side noe begrensede ressurser. Vi får ikke prioritert prosjektet god nok, men vi prøver etter beste evne»

Et viktig læringspunkt fra utrulling er behovet for å involvere helseavdelingen og kommunale helsetjenester enda mer i etableringsfasen. Dette kan bidra til en bedre forståelse av fordelene ved arbeidet de frivillige gjør, og hvordan de kan være en verdifull ressurs i forebyggingsarbeid.

Samarbeid med skoleavdelingene

Skoleavdelingene er tettere involvert i prosjektet enn helsetjenesten, ikke nødvendigvis fordi de har så mye flere ressurser, men fordi lærerne tydelig ser verdien av arbeidet og hvordan det støtter deres egen innsats. Lærerne er flinke til å finne måter å koble seg på, og ser prosjektet som en naturlig forlengelse av deres arbeid.

Læreren ved skoleavdelingen i Verdal fengsel mener at skolen spiller en nøkkelrolle i endringsarbeid, dannelse og kompetanseutvikling i fengselet. Siden de frivillige rollene gir innsatte mulighet for mestring og personlig og sosial utvikling, er det naturlig at skolen er en sentral del av dette samarbeidet.

Dette synspunktet deles av skoleavdelingen ved Stavanger fengsel, som ser prosjektet som et verdifullt tillegg til deres eget arbeid.

«Slik vi ser det er prosjektet et godt tillegg til det vi gjør ved skolen, da det er fokus på litt andre emner og aktiviteter enn det vi selv holder på med. Det er bra med variasjonen, og vi ser at de innsatte setter pris på at det er flere instanser inne med aktivitet til dem»

– Skoleavdelingen ved Stavanger fengsel

I tillegg ser skoleavdelingene prosjektet som relevant for undervisningen i livsmestringsfaget.

«Felleskap og førstehjelp er et tverrfaglig prosjekt som bidrar til økt livsmestring for de innsatte i fengsel. Prosjektet gir økt bevissthet om viktige elementer innenfor livsmestring. Prosjektet gir økt bevissthet rundt kommunikasjon og retorikk som igjen er viktig for demokratisk medvirkning i samfunnet og i skolen. Temaene som blir tatt opp i prosjektet kan brukes i skolesammenheng også, og kan bidra til at det blir mer fokus på tverrfaglig samarbeid mellom fengsel og skolen»

– Skoleavdelingen ved Ravneberget fengsel

Samarbeid med Røde Kors

Samarbeidet med Røde Kors lokalforeninger oppleves som svært positiv av kriminalomsorgen.

«Samarbeid og dialog med lokalforening i Røde Kors fungerer meget bra. De er tilgjengelige for fengselet og på tilbudsiden til enhver tid»

– Koordinator ved Ravneberget fengsel

Også for de Røde Kors-frivillige i lokalforeningen som er koordinatore eller veiledere i fengslene oppleves arbeidet svært givende.

«Felleskap og førstehjelp er helt klart den aktiviteten innenfor Røde Kors som det har vært mest krevende å være med på, men det er også den aktiviteten som har lært meg mest og som har vært mest givende»

– Røde Kors veileder

Arbeidet kan imidlertid være frustrerende i perioder. Fengsler er komplekse systemer der kommunikasjon og informasjonsflyt kan være krevende prosesser.

«Jeg tror at mye kan løses hvis vi passer på å være ute i god nok tid. Ting tar tid – særlig i et fengsel. Det er mange ledd som skal klareres, men viljen finnes hos alle parter – og da kan mye bli gjort. Prosjektet har nå eksistert i omtrent ett år. Det betyr også at flere har hørt om det – også blant de ansatte. Det håper jeg vil gjøre arbeidet og kommunikasjonen lettere på lengre sikt»

– Røde Kors veileder

Et av læringspunktene fra pilotfasen var behovet for bedre samarbeid mellom de Røde Kors-frivillige i fengslene og andre Røde Kors-aktiviteter knyttet til fengsel, som Røde Kors' Visitortjeneste og Nettverk etter soning. De frivillige i fengslene kan fungere både som gode ambassadører for Røde Kors og rekruttere deltakere, samt bistå med organiseringen av

aktiviteter utenfra. For eksempel ble kvinnedagen 8. mars markert både i Ravneberget og Bredtveit fengsel i 2023 og 2024. Arrangementene ble koordinert av Nettverk etter soning, men de Røde Kors-frivillige i fengslene var aktivt involvert i planleggingen og gjennomføringen.

Et annet eksempel er Visitortjenesten ved Ravneberget fengsel, som over flere år har hatt utfordringer med å rekruttere innsatte til én-til-én-samtalekoblinger mellom innsatte og frivillige fra lokalforeningen. Etter at Fellesskap og førstehjelp ble etablert, hjalp de Røde Kors-frivillige i fengselet til med å spre informasjon om ulike Røde Kors-tilbud. Som et resultat opplevde Visitortjenesten ved Ravneberget igjen at innsatte ba om å motta besøk fra frivillige.

Aktiviteter gjennomført i fengslene

Nedenfor følger en uttømmende liste over aktiviteter og prosjekter som har blitt gjennomført i perioden 1. september 2022 til 31. august 2024. En grunnleggende forutsetning for Fellesskap og førstehjelp er at de frivillige i fengselet selv skal styre hvilke behov som skal dekkes innenfor temaet helse. Mens ressursgruppen og lokalforeningen i Røde Kors kan komme med innspill og forslag, er det de frivillige i fengselet som tar de endelige beslutningene om hvilke tiltak de ønsker å gjennomføre.

For å sikre en god informasjons- og erfaringsdeling mellom fengslene, har det blant annet blitt arrangert Teams-møter mellom Røde Kors-frivillige i Verdal og Stavanger fengsel, hvor de har utvekslet ideer og erfaringer. Derfor har mange av aktivitetene som de frivillige har gjennomført, blitt gjentatt flere ganger, og de samme aktivitetene har også blitt utført på tvers av ulike fengsler.

Listen over aktiviteter som er gjennomført i fengslene inkluderer også noen arrangementer som ble initiert og ledet av andre enn de frivillige i fengselet. Et eksempel på dette er markeringen av kvinnedagen 8. mars ved Bredtveit og Ravneberget fengsel, hvor de

frivillige i fengselet bisto Nettverk etter soning med organiseringen av dagen. Aktivitetene og tiltakene som de frivillige selv har planlagt og gjennomført, kan kategoriseres under fellesskap og helse.

De fleste innsatte oppgir at de deltar så mye som mulig på aktivitetene i fengsel, og enda flere sier at de deltar på aktiviteter arrangert av Røde Kors-

frivillige. Med noen unntak, én innsatt har blant annet kommenterer at hun ikke deltar på fellesaktiviteter

«Fordi jeg ikke føler meg helt komfortabel i "institusjon på tur". Jeg føler at vi blir lagt merke til ute og at folk stirrer. Det blir litt mye folk»

VERDAL FENGSEL

- Søppelsortering og pantestystem
- Solkremkampanje
- Håndvask og hygiene-prosjekt
- Prostatamåned-helsesjekk
- Markering av Overdose-dagen
- Yogakurs
- Stille sone i fengselet
- Drivhus
- Markering av psykisk helsedagen
- Markering av Røde Kors-dagen
- Førstehjelpskurs
- Infomøter
- Bålcaffe
- Mindfulness workshop
- Kinokvelder
- Firsørdag

STAVANGER FENGSEL

- Quiz
- Førstehjelpskurs
- 17.mai i luftegården
- Turneringer; volleyball, fotball, basket og bordtennis
- Sirkeltrening i lufting
- Bingo
- Frisør i fengsel
- Markering av Overdose-dagen
- Kinokvelder
- Lavterskel aktiviteter i luftegård
- Turneringer
- Deltakelse på inkomstmøter for nyinnsatte
- Håndvaskekampanje
- Tilstedeværelse på Servicetorg
- Gjennomført "Movember"-kampanje

ÅNA FENGSEL

- Menneskeverd-markeing
- Førstehjelpskurs
- Markering av Overdose-dagen
- Aktiviteter for innsatte
- Brosjyre for nyinnsatte
- Spillkvelder/quiz
- Diverse turneringer
- Markering av Røde Kors-dagen

RØDGATA

- Førstehjelpskurs
- Fotballkamp - Viking/Rosenborg
- Grillkveld

RAVNEBERGET FENGSEL

- Bålpannetreff
- Førstehjelpskurs
- Fysiske aktiviteter; Frisbee-golf, basketball, volleyball, dart-turnering, badminton, kubb, "beer pong", rebus-løp og bingo
- Hekle-/strikkekveld
- Filmkveld
- Markering av Røde Kors-dagen
- Quiz
- Påskeverksted
- Hygieneplakater
- Bidrar på fast infomøte for alle innsatte

Fellesskap og fysisk aktivitet

Allerede i pilotfasen var det tydelig at de Røde Kors-frivillige var særlig opptatt fellesskapet i fengslene. De prioriterte sosiale aktiviteter som var inkluderende for alle innsatte. Dette fokuset har fortsatt inn i utrullingsfasen, hvor det også har blitt lagt vekt på å organisere "meningsfulle" aktiviteter, særlig i perioder med lavt aktivitetsnivå, som sommerferien.

I sommerferien er aktivitetsnivået i fengslene ofte lavt på grunn av ferieavvikling. Verkstedene holder som regel stengt, og skoleavdelingen stenger etter eksamensperioden. I disse periodene blir de Røde Kors-frivillige viktige ressurser for å organisere aktiviteter for de andre innsatte. For å lykkes kreves det at ressursgruppen og de frivillige på forhånd planlegger hvilke aktiviteter som skal gjennomføres og sørger for nødvendige innkjøp og avklaringer.

I Berg fengsel fikk den første gruppen frivillige opplæring i mai 2024, og det første ressursgruppemøtet ble holdt 18. juni. De frivillige presenterte en plan for en rekke aktiviteter som skulle finne sted i juli under navnet "Berg Sommerleker 2024." Aktivitetene spente over et bredt spekter av fysiske og mentale øvelser, slik at alle innsatte, uavhengig av fysiske og mentale forutsetninger, kunne delta. Øvelsene inkluderte blant annet 60-meter sprint, mellom- og langdistanseløp, lengdehopp, disc-golf, erteposekast, og matte-«eksamen». Konkurransene ble organisert som en brakkekonkurranse, hvor man også fikk poeng for å møte opp.

Som avslutning på Sommerlekene ble det arrangert en grillfest og premieutdeling i samarbeid med fritidskoordinator i fengselet. Etterpå gjennomførte de frivillige en evaluering som ble presentert for ressursgruppen med viktige læringspunkter.

«Generelt har vi bare fått positive tilbakemeldinger på arrangementet. Mange har uttrykt takknemlighet for at vi har tatt på oss dette. Det har vært litt «snakkis» gjennom hele måneden, og det

har engasjert og fått folk ut av sofaen. Sånn sett har vi bra måloppnåelse»

– Røde Kors-frivillig i Berg fengsel

Ved Ravneberget fengsel har det også vært fokus på aktivisering. De Røde Kors-frivillige gjennomførte tidlig en behovskartlegging i fengselet, hvor det kom frem et ønske fra de andre innsatte om flere meningsfulle fritidsaktiviteter. Flere av de frivillige hadde store forventninger til arbeidet i oppstarten, men som koordinatoren ved Ravneberget fengsel påpeker:

«Det enkle er ofte det beste! Oppstarten hos oss bar preg av et noe for høyt ambisjonsnivå på aktivitetene som skulle gjennomføres. Fallhøyden og skuffelsene ble derfor store når det ble vanskelig å gjennomføre. Erfaringene lærte oss at enkle aktiviteter som quiz, frisbee-golf, basketball, volleyball, dart-turnering og strikkekveld, er det som fungerer best her hos oss»

Det er viktig å ha klare grenser for hvem som har ansvar for å organisere ulike aktiviteter i hvert fengsel. De frivillige skal ikke overta andres ansvar, men fungere som et supplement og bidra til brukermedvirkning i aktiviteter og arrangementer organisert av fengselet eller andre. På denne måten unngår de å trække inn i ansvarsområder for allerede eksisterende eller planlagte aktiviteter.

Infomøtene og informasjonsbrosjyrer for nye innsatte

Noe av det første de Røde Kors-frivillige i Verdal fengsel kom i gang med i pilotfasen var å arrangere ukentlige informasjonsmøter for nye innsatte. De frivillige den gangen opplevde at informasjonen som ble gitt fra fengselets side for mange innsatte var mangelfull, og det var usikkert hvor mange innsatte som faktisk leste den skriftlige rutinebeskrivelsen fra fengselet som ble delt ut til nyinnsatte. Derfor startet de frivillige informasjonsmøter hvor de gir

en orientering fra innsatt til innsatt om rutinene i fengslet, introduksjon til alle funksjonene i fengslet og holdninger til renhold og hygiene. På møtene introduserer de frivillige blant annet gangguttene og fremhever viktigheten av at man kaster søppel der det skal, og at man rydder opp etter seg etter at man har vært på do eller i dusjen.

«Jeg tror infomøtene er noe av det viktigste vi gjør i prosjektet. Det holdes et infomøte i uka for nye innsatte, men alle som vil kan være med. På møtene forteller vi litt om Røde Kors prosjektet, viktige tidspunkter til måltid, vask osv. Og til hvem eller hvor det går an å henvende seg om man lurer på noe. Det at møtene holdes av oss som er innsatte, og at det er vi som forteller hvordan vi vil ha det, og hvordan man bør oppføre seg, er nok mye av grunnen til at det har en såpass bra effekt. Når det er en medinnsatt som forteller hvordan ting skal foregå i fengselet fremfor en vakt med blå skjorte og stjerner på skuldra så er det lettere å godta tror jeg. Tilbakemeldingene vi har fått fra ansatte har vært at det er mindre bråk, hærverk, forsøpling og jevnt over bedre oppførsel etter at infomøtene ble startet opp»

– Røde Kors-frivillig i Verdal fengsel

Dette er et viktig supplement til den informasjonen som gis av kriminalomsorgen og bidrar til å dempe en del frustrasjon i starten av fengselsoppholdet og skape et bedre miljø i fengselet.

Erfaringsutveksling mellom Røde Kors-frivillige i ulike fengsler har bidratt til at arbeidet ved Verdal fengsel, spesielt informasjonsmøtene, har inspirert andre grupper frivillige. Ved Åna fengsel har de frivillige utarbeidet en detaljert beskrivelse av rutinene i fengselet som deles ut til innsatte. I august 2024 begynte de frivillige ved Berg fengsel arbeidet med

å lage en enkel brosjyre som skal deles ut til nye innsatte ved ankomst.

Førstehjelp

De frivillige i fengslene arrangerer også aktiviteter med formål om å bedre innsattes helse og helsekunnskaper, blant annet førstehjelpskurs. I pilotfasen ble de fleste av kursene gjennomført av eksterne kursholdere, men i februar 2022 ble de frivillige i Verdal fengsel utdannet som kursholdere i førstehjelp. Målet var at de Røde Kors-frivillige skal bli trygge kursholdere som kan ta initiativ og organisere førstehjelpskurs for sine medinnsatte. Derfor ble en av delmålene for utrullingsfasen; Sette Røde Kors-frivillige innsatte i fengsel i stand til å organisere opplæring i førstehjelp. Alle fengslene har gjennomført flere førstehjelpskurs for innsatte per år, både organisert alene av innsatte som ved Bredtveit fengsel og med bistand fra lokalforeningen som i Stavanger fengsel. I Stavanger var det kun én av de Røde Kors-frivillige i fengselet som følte seg trygg nok til å stille som kursholder. Røde Kors-frivillig fra Hjelpekorpsset holdt kurset, men med bistand fra den frivillige i fengselet. Kursene som gjennomføres i fengslene er som regel «Praktisk øvelse i førstehjelp», men de frivillige organiserer også Grunnkurs førstehjelp som er et 3 timers utvidet kurs.

Foto: Øyvind Ryan/Verdal fengsel. Førstehjelpsøvelse i Verdal fengsel.

De frivillige i Verdal fengsel organiserte en stor førstehjelpsøvelse på Førstehjelpsdagen den 8. mai for å markere Røde Kors dagen i fengselet. Øvelsen ble organisert i samarbeid med Hjelpekorpsset i Verdal

Røde Kors og hadde åtte ulike poster der de innsatte kunne bryne seg på ulike førstehjelpssituasjoner. De Røde Kors-frivillige i fengselet ble sminket og var markørene i øvelsene.

Foto: Øyvind Ryan/Verdal fengsel. Førstehjelpsøvelse i Verdal fengsel.

I spørreundersøkelsene, som blir grundigere behandlet i kapittel 5, ble innsatte spurt om de hadde deltatt på førstehjelpskurs i fengselet det siste året. Da undersøkelsen ble gjennomført i desember 2023, svarte 19 % at de hadde deltatt på et førstehjelpskurs, mens 81 % svarte nei. I mai 2024, etter at flere frivillige i fengslene hadde arrangert førstehjelpskurs i forbindelse med Røde Kors-dagen 8. mai, hadde andelen som hadde deltatt økt til 52 %, mens 48 % fortsatt ikke hadde deltatt.

Til tross for at det er gjennomført en rekke førstehjelpskurs i alle fengslene, er utskiftning blant de frivillige igjen en utfordring. De Røde Kors-frivillige er i snitt aktive i kun fire måneder, og det tar tid å bli trygg som kursholder. Utskiftningen påvirker også førstehjelpsopplæringen for andre innsatte. Selv om gjennomsnittlig soningstid i norske fengsler har økt fra ca. 100 til ca. 160 dager de siste årene³, er det fortsatt stort gjennomtrekk, spesielt i fengsler med lavt sikkerhetsnivå. For å sikre at alle innsatte får deltatt på et førstehjelpskurs under soning, bør det arrangeres to kurs per måned, noe som er svært ressurskrevende for de frivillige i fengslene.⁴

Anbefalingen for videre arbeid er at det ikke nødvendigvis er et mål at de frivillige skal holde kurs alene, men at de har ansvar for å organisere kurs ofte nok til å sikre at innsatte har god førstehjelpskunnskap. Dette kan oppnås ved å utnytte ressursene i lokalforeningen og i større grad samarbeide med Røde Kors Hjelpekorpsset.

Psykisk helse

I Verdal fengsel tok de Røde Kors-frivillige i fengselet initiativ til et «Mindfulness»-prosjekt. De frivillige skal evaluere alle prosjekter som de gjennomfører i fengslene. Beskrivelsen og evalueringen under er hentet fra rapporten fra Mindfulness-prosjektet skrevet av de Røde Kors-frivillige i fengselet;

«Mindfulness-prosjektet ble initiert for å adressere psykiske helseutfordringer blant innsatte, som søvnvansker og tankekjør. Målet var å gi innsatte verktøy for selvhjelp, som de kan bruke både under og etter soning, samt for å kunne hjelpe andre. Prosjektet leide inn en lege som kursholder, som holdt åtte kursøkter med fokus på meditasjon, body scanning og pusteanker-teknikker. Pusteankeret er en metode for å kontrollere pusten og redusere stress, noe som er spesielt viktig i fengselsmiljøer hvor stress er utbredt. Prosjektet overgikk forventningene med stor interesse fra innsatte. Opprinnelig var det plass til 15 deltakere, men 17 meldte seg på. Selv om noen falt fra underveis, fullførte 13 innsatte kurset og opplevde økt indre ro og velvære. Kurset inkluderte også undervisning om hjernens fysiologi og søvnens betydning, samt teknikker for å kontrollere stressresponsen gjennom pusten. En psykiater ble også involvert for å håndtere eventuelle sterke reaksjoner under meditasjonen, men dette ble ikke nødvendig. Responsen på kurset var svært positiv, og mange innsatte så fram til de ukentlige øktene. Ved avslutning fikk deltakerne en minnepenn med guidede meditasjoner til videre bruk etter løslatelse. Prosjektet anbefales for

³ Statistisk sentralbyrå (2023) *Fengslinger*. Tilgjengelig fra ssb.no (Hentet: 01.09.24).

⁴ Eksempelet følger dette regnestykket: I et fengsel med 100 innsatte, maks 10 deltakere per kurs, må det gjennomføres 10 kurs. Med en gjennomsnittlig oppholdstid på 160 dager, kreves det 23 kurs i løpet av et år for å dekke alle innsatte.

implementering i andre fengsler, basert på de positive effektene det har hatt på de innsatte som deltok.»

Mindfulness-prosjektet ble en stor suksess for de frivillige i fengselet. Helseavdelingen i Verdal fengsel opplever videre at aktivitetene også har positiv innvirkning på deres arbeidshverdag;

«**Fellesskap og førstehjelp bidrar til litt mindre belastning på helseavdelingen. Vi hadde for eksempel tidligere mange henvendelser fra innsatte som ble solbrent. Svært lite av det nå når innsatte vet at de kan få solkrem fra de Røde Kors-frivillige. Mindfulness-prosjektet førte blant annet til nedgang i bruk av**

sovemedisin den perioden prosjektet varte. God handhygiene vil føre til mindre smitte og sykdom som igjen reduserer belastningen på helseavdelingen»

På den måten bidrar de innsatte frivillige som en ressurs for helseavdelingen. De frivillige har også arrangert andre type aktiviteter og arrangementer med helse- og velværefokus. I Stavanger fengsel har de faste «Frisør-dager», som er viktig arrangement for de innsatte. Selv om det ikke har et like tydelig helsefokus, er det mange innsatte som ikke opplever å bli stelt med mens de er i fengselet. Det å føle seg vel når man ser seg i speilet beskrives av de innsatte som viktig for selvfølelsen og velværet.

Foto: Christine Børstad/Verdal fengsel. Mindfulness-workshop i Verdal fengsel.

KAPITTEL 4 - BREDTVEIT FENGSEL OG FORVARINGSANSTALT

I utrullingsfasen ble Bredtveit fengsel forespurt av Norges Røde Kors om de ønsket å etablere programmet «Fellesskap og førstehjelp». Bredtveit fengsel har vært Norges største fengsel på høyt sikkerhetsnivå for kvinner, og i 2022 hadde de 44 % av alle kvinnelige innsatte i Norge. Norges Røde Kors var interessert i å teste ut den norske CBHFA modellen i et fengsel med kvinnelige innsatte. Erfaringene fra Stavanger fengsel tilsa at modellen burde prøves ut i et fengsel med noe lengere soningstid og Bredtveit fengsel hadde i 2022 en gjennomsnittlig soningstid på syv år.⁵

I årene 2021 og 2022 opplevde Bredtveit fengsel en økning i antallet innsatte som utførte selvskading og selvmordsforsøk. I samme periode rapporterte fengselets ledelse om en økning i antallet psykisk syke innsatte.⁶

Etter samarbeidsmøter i mai 2022 mellom Bredtveit fengsel, Helsetjenesten, Grønland voksenopplæring, Oslo Røde Kors og Norges Røde Kors ble det besluttet å starte Fellesskap og førstehjelp ved hovedfengselet på Bredtveit. I oktober 2022 ble de første innsatte rekruttert og gitt opplæring. Fem frivillige startet opplæringen, to innsatte falt fra og én ble overført til B2. Dermed var det to innsatte som ble feiret som de første godkjente Røde Kors-frivillige ved hovedfengselet i november 2022.

De to frivillige begynte i julen 2022 å organisere og gjennomføre førstehjelpskurs på de ulike avdelingene i fengselet. Romjulen er ofte en tid med lite aktivitet i fengselet, og de frivillige tok initiativ til å holde praktiske øvelser i livreddende førstehjelp. Den praktiske øvelsen fokuserer på å gjennomføre en 113-samtale, sjekke pust og bevissthet, og å

skille mellom nødvendige tiltak som sideleie eller hjerte-lunge-redning. Deltakerne får så opplæring i utførelse av hjerte-lunge-redning og stabilisering av pasienter. De frivillige gjennomførte øvelsene selvstendig uten bistand fra lokalforeningen. I ettertid kunne det vært nyttig å ha en veileder fra Røde Kors tilstede for å bistå og svare på spørsmål under øvelsen for å sikre kvaliteten på opplæringen.

På nyåret i 2023 opplevde fengselet en ytterligere økning i antallet innsatte som skadet seg selv og forsøkte å ta sitt eget liv. Som et tiltak ble fire av de kvinnelige innsatte ble akuttflyttet til Ullersmo fengsel for menn 27.januar 2023 etter krisemøte i fengselet. I løpet av februar ble ytterligere fem innsatte flyttet til Ullersmo.⁷

Behovsundersøkelser

De Røde Kors-frivillige i fengselet ønsket å kartlegge behovene i fengselet og hvilke aktiviteter og temaer de burde arbeide med videre. Allerede i desember 2022 utarbeidet de frivillige skjemaet for spørreundersøkelsen med veiledning fra Ressursgruppen. I februar 2022 ble spørreundersøkelsen gjennomført og sendt ut til alle innsatte og ansatte ved hovedfengselet. Undersøkelsen fokuserte på å få tilbakemeldinger om hva de største utfordringene er knyttet til helse og fellesskap i fengselet.

Spørsmålene til de ansatte fokuserte på fengselsmiljøet, psykososial førstehjelp og forslag til hva de frivillige kunne jobbe videre med. 13 ansatte svarte på undersøkelsen og ga verdifulle tilbakemeldinger som de frivillige arbeidet videre med. Blant annet kom det forslag om at de frivillige bør gjennomføre flere førstehjelpskurs knyttet til Naloxon-prosjektet, samt

⁵ Moreau, HN (2022) Økonomien i norske fengsler er kritisk. Flere avdelinger må stenge, NRK, 21. juli. Tilgjengelig fra [nrk.no](https://www.nrk.no). Hentet 01.09.24

⁶ Muladal, A., Tommelstad B. og Lohne, L. (2022) *Fengselsleder: –Bruker mye ressurser for å holde dem i live i de mest alvorlige periodene*, VG, 8. desember. Tilgjengelig fra [vg.no](https://www.vg.no). Hentet 01.09.24

⁷ Sivilombudet (2023) Besøksrapport Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt og Ullersmo, avdeling Zulu øst. Besøksrapport nr. 75. Oslo: Sivilombudet.

lage et hefte med treningsøvelser som kan utføres på cella. Begge disse forslagene ble tatt med videre.

De frivillige delte ut 30 spørreskjemaer, og 19 innsatte besvarte undersøkelsen, mens 4 skjemaer ble levert blanke. Avdeling 3 deltok ikke i undersøkelsen, noe som gir en svarprosent på 79 %.

I undersøkelsen ble innsatte spurt om hvordan de opplever å være innelåst på cella. Mange svarte at de synes det er for mye innlåsning, noe de opplever som svært belastende. Det var noe delte meninger om fengselsmiljøet, flere mente at det er få intriger og konflikter mellom innsatte, men over halvparten svarte at de velger å være innelåst på cella selv om det er fellesskapstid.

På spørsmålet om hva de innsatte mener om helse-tilbudet i fengselet, svarte to innsatte at de er fornøyde, mens resten mente at tilbudet er for dårlig og ikke i stand til å møte deres behov. En innsatt kommenterte også at det burde være tilgang til kvinnelig lege i fengselet.

I undersøkelsen ble innsatte spurt om de hadde tatt celleprøve i løpet av de siste tre årene. Av de 15 som svarte på dette spørsmålet, svarte 11 at de ikke hadde tatt celleprøve. På spørsmålet om de ville tatt celleprøve dersom de hadde fått tilbud, svarte 15 ja.

Helseavdelingen i fengselet hadde i februar 2022 kun én mannlig lege og det fantes heller ikke noe tilbud om kvinnelige lege for innsatte som ønsket det.⁸ Etterkant av undersøkelsen ble det vurdert å sikre et tilbud om kvinnelig gynekolog i samarbeid med Røde Kors. Det var planlagt at Røde Kors skulle leie inn en kvinnelig allmennlege som kunne utføre en første undersøkelse og deretter henvise videre til gynekolog ved behov. Dette ble imidlertid ikke gjennomført på grunn av situasjonen som oppsto i fengselet i mars 2023.

11 mars

Den 11. mars inntraff en tragisk hendelse ved Bredtveit fengsel der en innsatt tok sitt eget liv. Dette påvirket hele fengselsmiljøet, inkludert Fellesskap og førstehjelp ved hovedfengselet. Våre Røde Kors-frivillige var nær hendelsen og ble sterkt berørt.

Hendelsen reiste flere viktige spørsmål knyttet til arbeidet med Røde Kors-frivillige i fengselet og prosjektet Fellesskap og førstehjelp:

- Hvordan kan vi best støtte våre frivillige når kritiske situasjoner oppstår i fengselet?
- Hvordan kan vi sikre at våre frivillige får tilbud om ettersamtale etter slike hendelser?

Selv om situasjonen var uoversiktlig, gjennomførte koordinatoren ved Oslo Røde Kors en samtale med én av de frivillige to dager etter hendelsen. Koordinatoren deltok også i minnestunden i fengselet, hvor det ble anledning til en kort samtale med den samme frivillige.

Det ble opprettet kontakt med veiledere for Røde Kors' Ettersamtaletilbud, som er en strukturert samtale tilgjengelig for alle Røde Kors-frivillige etter alvorlige hendelser. De var klare til å bistå, sammen med ressurser fra Oslo Røde Kors Visitortjeneste, som tilbyr samtalegrupper for pårørende til selvmord. Ingen av disse tilbudene ble gjennomført, da fengselet vurderte at den frivillige allerede fikk tilstrekkelig oppfølging innenfor fengselet.

13. mars - to dager etter hendelsen, gjennomførte Sivilombudet et besøk i fengselet.⁹ Besøket avdekket kritiske og livstruende forhold for de innsatte ved Bredtveit fengsel. Alvoret i situasjonen og behovet for hastetiltak gjorde at Sivilombudet varslet Justis og beredskapsdepartementet om forholdene i et eget brev 23.mars 2023.

Kritikken fokuserte først og fremst på ulovlig bruk av

innгриpende isolasjon, og omfattende og alvorlig svikt i arbeidet med å forebygge selvmord og selvskading. Sivilombudet viste til svært belastende soningsforhold for innsatte – det at innsatte må sone tett på andres psykiske lidelser, lav bemanning, stadig utskiftning av ansatte og ansattes egne opplevelser av stress, maktesløshet og tidspress. Det ble også påpekt betydelig svakheter i helsetilbudet til de innsatte.¹⁰ I rapporten ble det blant annet henvist til de Røde Kors-frivilliges spørreundersøkelse vedrørende celleprøver og tilgang til kvinnelig lege.

Bredtveit fengsel kritiserte sivilombudets besøk rett etter selvmordet oppi en svært krevende situasjon og at de tillegger de ansatte hensikter de absolutt ikke har.

Situasjonen opplevdes som svært kaotisk, men Ressursgruppemøtene for Fellesskap og førstehjelp gikk som vanlig selv om situasjonen var slik den var.

Tiden etter 11. mars og frem til stenging av fengselet

De Røde Kors-frivillige fortsatte å arbeide med aktiviteter i fengselet, men noe nedskalert. De frivillige arrangerte blant annet førstehjelpskurs i anledning Røde Kors dagen den 8. mai og bisto Visitortjenesten og Nettverk etter soning organiseringen av Røde Kors sommerfest i fengselet den 13. juni.

Videre ble kurset Førstehjelp ved selvmordsfare organisert den 4. mai og 25. mai. Kurset er utviklet av Norges Røde Kors i samarbeid med Nasjonalt senter for selvmordsforskning og – forebygging (NKFFS). Kurset ble gjennomført med en blanding av innsatte og ansatte i fengselet som deltakere.

Erfaringen var at dette fungerte dårlig og at det bør være egne kurs for innsatte og ansatte. Den 5. juni åpnet Skien fengsel etter at dette ble omgjort til å ta imot kvinnelige innsatte og mottok blant annet 10 innsatte fra Bredtveit fengsel. I denne

perioden ble begge de frivillige flyttet fra hovedfengselet.

Etter sommeren var det et redusert antall innsatte igjen på hovedfengselet. Det ble besluttet å rekruttere nye innsatte til ny opplæringsrunde som ble gjennomført oktober / november 2023. Fem innsatte ble rekruttert til opplæringen og tre innsatte ble godkjent som Røde Kors-frivillige.

I slutten av november ble det derimot klart av Bredtveit ikke kunne fortsette å fungere som fengsel. Statsbygg anbefalte at fengselet skulle stenges på grunn av brannfare.¹¹ De nye Røde Kors-frivillige ble likevel feiret den 12. desember.

27. februar 2024 ble de siste innsatte flyttet fra Bredtveit fengsel til Ullersmo og hovedfengselet ble stengt. To av de nyutdannede Røde Kors-frivillige innsatte ble flyttet fra Bredtveit fengsel til Romerike fengsel avd. Ullersmo. Oslo Røde Kors har innledet samarbeid med Ullensaker Røde Kors og Bredtveit fengsel på Romerike fengsel avd. Ullersmo med ønske om å etablere Fellesskap og førstehjelp for de kvinnelige innsatte.

Til tross for mange ulike hendelser og situasjoner som har preget innsatte, ansatte og samarbeidet på tvers i fengselet har Fellesskap og førstehjelp et på Bredtveit fengsel oppnådd;

- Syv gjennomførte ressursgruppemøter
- Utdanne seks innsatte som Røde Kors-frivillige

De Røde Kors-frivillige i fengselet har tatt initiativ til, gjennomført og bistått til en rekke aktiviteter:

- Førstehjelpskurs for andre innsatte.
- Behovskartlegging ved spørreundersøkelse til ansatte og innsatte.
- Aktivitetsflyer med sudoku, enkle matopp-

^{7 8 9 10} Sivilombudet (2023) *Besøksrapport Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt og Ullersmo fengsel, avdeling Zulu øst*. Besøksrapport nr. 75. Oslo: Sivilombudet

¹¹ Kriminalomsorgsdirektoratet (2023) *Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt for kvinner anbefales midlertidig stengt*. Tilgjengelig fra kommunikasjon-ntb.no. Hentet 01.09.24

KAPITTEL 5 - EFFEKT

skrifter og strikkeoppskrifter mm.

- Flyer med forslag til øvelser som kan gjøres på cella.
- Markering av kvinnedagen 8. mars 2023.
- Markering av Røde Kors-dagen 8. mai 2023.
- Solvettkampanje
- Kurs Førstehjelp ved selvmordsfare

«Prosjektet har hjulpet meg mye med å få det bedre i fengselet. Det ga meg mer frihet og selvstendighet til å gjennomføre prosjekter på egen hånd. Jeg likte å styre noe seriøst og å kunne hjelpe andre innsatte, noe som følte godt og befriende. Prosjektet gjør at innsatte får utnyttet potensialet sitt og blir en ressurs i fengselet»

– Røde Kors-frivillig ved Bredtveit fengsel

Bredtveit fengsel avdeling B2 - lav sikkerhet

I begynnelsen av april 2023 ble det etablert en selvstendig gruppe med Røde Kors-frivillige innsatte på B2. Per mai 2024 består denne gruppen av to frivillige. På avdeling B2 har det fra april 2023 til 31. august 2024 blitt gjennomført følgende aktiviteter og prosjekter:

- Markering av kvinnedagen 8. mars 2024.
- Førstehjelpskurs Røde Kors dagen 8 mai 2024.
- Skrive- og tegnekurs.
- Bok med egenskrevne tekster
- Yoga-sertifiseringskurs
- Solvettprosjekt
- Yogatrening for innsatte
- Ernæringskurs
- Kurs Førstehjelp ved selvmordsfare
- Julekonsert i Grorud kirke

Konsert i Grorud kirke

Konserten mottok støtte fra Stiftelse DAM ekspress.

«Dette var fordi dette var et arrangement som passet for alle, der alle hadde noe de kunne bidra med. Det ble en skikkelig

lagseier når alt gikk bra, og det styrket fellesskapet. Selv om det var endel intriger underveis, var det å klare det sammen desto deiligere»

– Røde Kors-frivillig ved Bredtveit fengsel

Per i dag er Fellesskap og førstehjelp fortsatt i drift på avdeling B2, men på grunn av uforutsette hendelser har arbeidet blitt midlertidig satt på vent. Oslo Røde Kors er i dialog med Bredtveit fengsel på Ullersmo og Ullensaker Røde Kors om å reetablere Fellesskap og førstehjelp på ny lokasjon.

Det er besluttet at avdeling B2 skal stenge desember 2025.

Foto: Are Høidal. Fengslende julekonsert om HÅP i Grorud kirke.

Gjennom begge prosjektfaser har Røde Kors prioritert å utvikle systemer for resultatmåling og evaluering, med formål om å dokumentere og vurdere effekt av modellen og de Røde Kors-frivilliges arbeid. Evalueringen viser tydelige resultater for alle involverte i prosjektet. Informasjonen som ligger til grunn for evalueringen, er basert på tilbakemeldinger fra Røde Kors-frivillige i fengslene, andre innsatte, og medlemmer i ressursgruppen, samlet inn gjennom både strukturerte spørreskjemaer og åpne evalueringsskjemaer.

Under følger det en oversikt over datainnsamlingen som er gjennomført.

- 13 frivillige har svart på evalueringsskjema med frie ord om sin opplevelse.
- 117 innsatte har svart med både avkrysning og frie ord på spørsmål om fengselshverdagen og de frivilliges arbeid. Evalueringsskjemaene ble delt ut og samlet inn i fengslene i desember 2023 og i mai 2024. Ravneberget fengsel samlet kun inn evalueringsskjemaer i desember 2023.
- Ansatte i helseavdelingene, skoleavdelingene og fengselsledelsene eller andre med sentrale roller i prosjektet har besvart evalueringsskjemaer med frie ord.
- Intervjuer av Røde Kors-frivillige i fengslene.
- Samtaler med ansatte som har vært særlig involvert i arbeidet og vært del av ressursgruppen har gitt tilbakemeldinger over e-post, videomøter eller ved oppfølgingsbesøk i fengslene som har blitt dokumentert i rapporter.
- Referater fra ressursgruppemøtene er samlet inn.
- Rapporter fra de frivillige om gjennomføring av konkrete prosjekter.

Til tross for innsatsen med datainnsamling, har det ikke vært mulig å gjennomføre dette konsekvent. Ikke alle frivillige har fått anledning til å uttale seg om sin deltakelse, delvis fordi utdeling av skjemaer har vært tilfeldig, og noen frivillige har blitt overført eller løslatt før tilbakemeldinger kunne samles inn. Dette betyr at resultatene ikke er basert på et fullstendig og ensartet datamateriale fra alle fengs-

ler. Noen tilbakemeldinger som kunne ha påvirket vurderingen er uteblitt, men det eksisterer et variert datagrunnlag fra flere kilder.

Spørreundersøkelser 2023 og 2024

Spørreundersøkelsene bestod av en baselineundersøkelse gjennomført i desember 2023 ved Ravneberget, Åna, og avdeling B2 ved Bredtveit fengsel. Verdal og Stavanger fengsel gjennomførte på samme tid en oppfølgingsundersøkelse. I mai 2024 ble det gjennomført en ny oppfølgingsundersøkelse i alle fengsler, med unntak av Ravneberget fengsel. På det tidspunktet hadde Ravneberget kun én aktiv Røde Kors-frivillig, og det var besluttet å utsette ny rekruttering til høsten. Derfor ble det ikke gjennomført en oppfølgingsundersøkelse der, og kun baselineundersøkelsen ble innhentet.

Innsamlingen av spørreskjemaene ble utført av Røde Kors-frivillige i fengslene, med støtte fra koordinator i fengselet. Antallet svar varierte mellom fengslene, og noen av evalueringene ble besvart av et begrenset antall innsatte, noe som kan påvirke representativiteten. De spesifikke antallene var som følger: Åna fengsel 23 svar, Verdal fengsel 51, Ravneberget 18, Stavanger 14, og avdeling B2 11 svar.

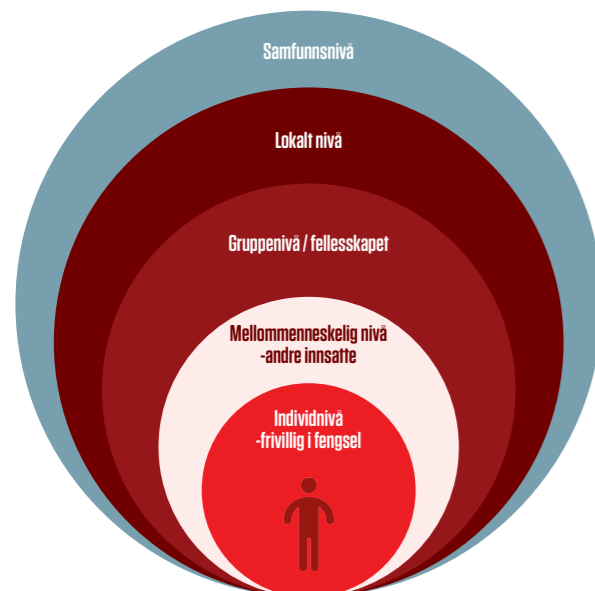
Påvirkningsmodellen

Den sosiale påvirkningsmodellen er en illustrasjon på hvordan ulike tiltak og aktiviteter kan påvirke ikke bare enkeltpersoner, men også andre både i og utenfor fengselet. Denne modellen inngår i opplæringen som de innsatte mottar i modul 3, hvor de lærer om hvordan man blir påvirket av andre, og hvordan de selv kan påvirke sine omgivelser. Modellen deles inn i fem nivåer:

1. Individnivå
2. Mellommenneskelig nivå
3. Gruppenivå
4. Lokalt nivå
5. Samfunnsnivå

Påvirkningsmodellen ble i evalueringsrapporten fra pilotfasen brukt for å beskrive prosjektets effekter,

arbeidet hadde ikke bare hatt effekt for den innsatte som er frivillig, men også for andre i og utenfor fengselet. Resultatene fra evalueringen fra utrullingsfasen i dette kapittelet vil også bli presentert etter den samme modellen.

Individnivå

Resultatene fra piloten viste tydelig at prosjektet har hatt en positiv innvirkning på den enkelte frivillige i fengsel. Rollen som Røde Kors-frivillig fungerer som en viktig arena for mestring og personlig utvikling for de innsatte. Gjennom sitt frivillige arbeid opplever de innsatte at de bidrar til noe positivt, noe som gir dem positiv respons fra både andre innsatte og ansatte i fengselet. Dette bidrar til en styrket selvfølelse og økt tro på egne evner.

Denne effekten har vært like tydelig i utrullingsfasen. I alle fengsler vil det være stor forskjell mellom innsatte når det gjelder mestringsevner og personlige ressurser. Rollen som frivillig og som medlem i en frivilligruppe skaper rom for at ulike innsatte kan bidra med sine unike styrker. Derfor er det en fordel at frivilligruppene i fengslene består av 4 - 6 frivillige. Noen er gode til å skrive rapporter, noen er naturlige møteledere og andre er praktikere som bidrar med å organisere aktivitetene.

I et av de nye fengslene var det en innsatt som slet seg i gjennom Røde Kors opplæringen. Han hadde aldri likt skole og hadde problemer med å holde fokus. Men til tross for dette gjennomførte han hele opplæringen. Først tenkte han at Røde Kors arbeidet ikke var noe for ham, men de andre i gruppen forsikret ham om at de trengte akkurat hans bidrag. De oppfordret ham til å ta ansvar for å organisere fysiske aktiviteter i fengselet, noe som passet ham mye bedre. Etter hvert fant han sin rolle og følte at også han hadde noe viktig å bidra med.

Tilbakemeldinger fra de innsatte som har vært Røde Kors-frivillige fra 2022 til 2024, fremhever særlig tre områder hvor de har opplevd størst effekt – styrkede sosiale relasjoner, muligheten til å hjelpe andre, og det å oppleve tillit.

Sosiale relasjoner

De frivillige ble spurt om hvordan det har vært å delta i Fellesskap og førstehjelp, hvordan de føler rollen som frivillig har påvirket dem, og hva de mener de har lært. Mange av de frivillige svarte at de har utviklet seg både personlig og sosialt gjennom arbeidet i fengselet, spesielt når det gjelder å bli mer utadvendte og åpne i møte med andre mennesker. I fengselet må de forholde seg til en rekke ulike personer som de kanskje ikke ville hatt kontakt med utenfor. En innsatt reflekterte over hvordan samarbeidet med individer han vanligvis ikke ville kommet overens med, har gitt ham nye verktøy for konfliktløsning og samarbeid:

«Det har vært en lærerik prosess, både negativt og positivt. Har blitt mer utadvendt. Har lært å samarbeide med individer jeg ikke kommer overens med. Sette til side problemer og fordommer for en bedre sak»

Andre har beskrevet hvordan arbeidet som Røde Kors frivillig har styrket deres evne til å kommunisere og samarbeide, noe som også har gjort dem bedre rustet for livet utenfor fengselet:

«Jeg har blitt mer åpen overfor mine medmennesker og mer generelt i livet. Jeg har utviklet mine evner med tanke på organisering og samspill»

«Har lært en del om hvordan et menneske fungerer. Psyken og hvor viktig det er for mange med tilhørighet og slikt. Jeg har nok vokst som medmenneske i rollen som frivillig»

Under opplæringen lærer de frivillige først om Røde Kors sine prinsipper, hvor særlig prinsippene om humanitet og upartiskhet blir fremhevet. Humanitet handler om å beskytte liv og helse, samt å sikre respekt for enkeltmennesket. Upartiskhet betyr at Røde Kors yter hjelp uten hensyn til nasjonalitet, etnisitet, tro eller politisk overbevisning—alle skal få hjelp uavhengig av hvem de er eller hva de har gjort. Målet med Røde Kors er upartisk humanitet, og dette danner også grunnlaget for arbeidet de frivillige gjør i fengselet. Gjennom samspill, samarbeid og fellesskap har mange av de frivillige utviklet en større forståelse og empati for andre, noe som har hatt en positiv effekt på deres personlige utvikling.

Hjelpe andre

De frivillige ble spurt om hvordan de har opplevd å være frivillige og hva de er stolte av. Mange fremhever at muligheten til å bidra og hjelpe andre har vært det viktigste for dem.

«Jeg ble glad for at jeg ble gitt muligheter å hjelpe andre. Jeg blir lykkelig av å bidra der jeg kan, og av å hjelpe andre, samt møte nye mennesker»

Fengselssystemet er som regel lagt opp slik at innsatte primært mottar hjelp, og det finnes få arenaer hvor de kan hjelpe andre uten å risikere negativ oppmerksomhet. Fellesskap og førstehjelp gir de frivillige en slik arena, hvor de kan hjelpe og støtte andre innsatte på en meningsfull måte. En av de

frivillige har påpekt hvor positivt det har vært å kunne gi hjelp i stedet for alltid å være avhengig av å motta den.

«For meg kan det å få hjelp ofte føles nedverdiggende, men som frivillig fikk jeg muligheten til å bidra og bygge opp selvtilliten min»

– Røde Kors-frivillig

Ønsket om å hjelpe andre viser seg også tydelig når de innsatte blir spurt om de ønsker å fortsette som Røde Kors-frivillige etter løslatelse. Av de som har vært aktive frivillige i fengslene, sier 60 % at de gjerne vil fortsette å være Røde Kors-frivillige etter soning. De har fått kontaktinformasjon til sine lokalforeninger, selv om det ikke er undersøkt om de har fulgt opp denne kontakten.

Alle som oppgir at de ønsker å fortsette som Røde Kors-frivillige etter soning oppgir at de ønsker å fortsette å hjelpe og bidra som den viktigste motivasjonen.

«Jeg ønsker veldig gjerne å fortsette som Røde Kors-frivillig. Jeg har ingen tanker spesifikt om hva jeg kan bidra med videre. Jeg ønsker bare å hjelpe andre der jeg kan»

Selv om Fellesskap og førstehjelp ikke primært er ment som et rehabiliteringstiltak, representerer lokalforeningene i Røde Kors et viktig sosialt nettverk som tidligere innsatte kan ta del i som frivillige etter løslatelse.

Opplive tillit

De frivillige opplever at de får tillit både fra andre innsatte og fra ansatte i fengselet. Etter hvert som Fellesskap og førstehjelp blir mer kjent i fengslene, blir også rollen og mandatet til de frivillige bedre forstått. De frivillige mottar ofte positive tilbakemeldinger direkte fra ansatte.

«Vi har fått tilbakemelding av ansatte at de syns vi har gjort en god jobb. På ressursmøte opplever jeg at vi blir hørt»

Men samarbeidet går ikke alltid knirkefritt og for enkelte av de frivillige kan samarbeidet med ressursgruppen til tider være utfordrende. «Det har vært givende å være frivillig, men tidvis har det vært mye frustrasjon og oppgitthet.»

Fengselsledelsen ved Verdal fengsel har også reflektert over utfordringene som følger med å gi tillit til domfelte. «Utfordringen er, og har hele tiden vært, at det er domfelte vi jobber med. Vi tar en sjanse når vi gir så mye tillit som vi gjør. Vi har per nå ikke gått på noen store «smeller» med tanke på dette.»

Enkelte innsatte i Verdal fengsel har uttrykt skepsis at alle typer innsatte kan være frivillige i Røde Kors noe som i enkelte tilfeller kan påvirke tilliten frivilligruppen får fra andre innsatte. Likevel er erfaringen at de frivillige får mye tillit fra de andre innsatte og blir sett på som respekterte representanter i fengselsamfunnet. De frivillige opplever at mange av de andre innsatte tar kontakt med dem når de har spørsmål.

«Folk har følt seg trygge på å snakke med meg om private problemer og følt en lettelse»

Denne tilliten som de frivillige har opparbeidet seg, har hatt en merkbar positiv effekt på fengselsmiljøet, noe som påpekes av skoleavdelingen i Verdal fengsel.

«Det er en helt annen ro i fengselet nå. De frivillige har bidratt til at nye innsatte får svar på sine spørsmål og de har tatt kontakt med de som kanskje faller litt utenom det sosiale samspillet i fengselet. De er gode rollemodeller for bedre helse og sosialt samspill. De har bidratt til større grad av trygghet

for mange innsatte. Det preges jo av at de frivillige opptre som gode rollemodeller og tar tak i saker som gagnar de innsatte»

Den positive innvirkningen som de frivilliges arbeid har hatt på fengselsmiljøet vil bli omtalt nærmere senere i kapittelet.

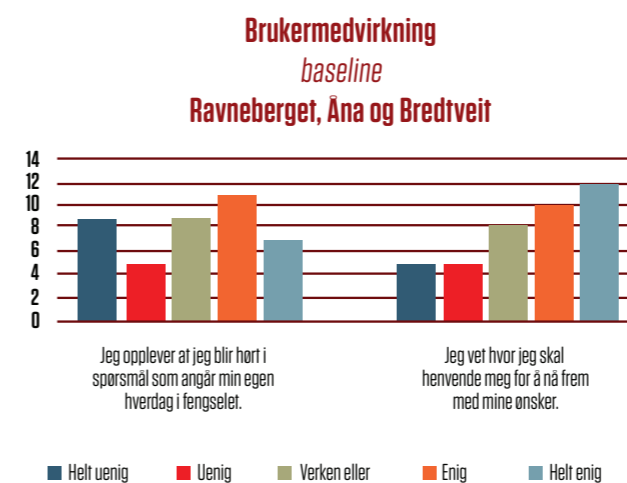
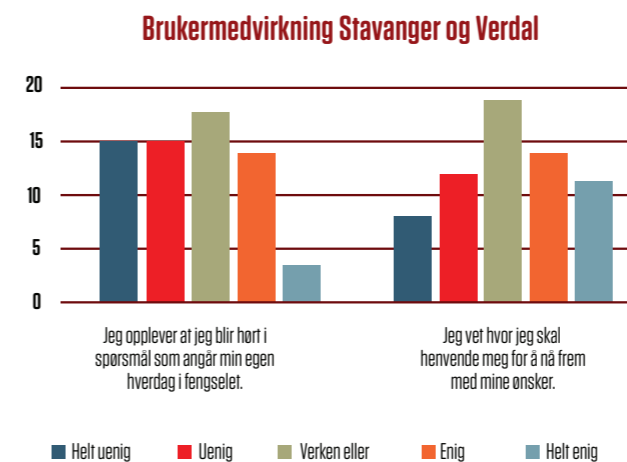
Mellommenneskelig nivå

De frivillige melder tilbake om at de selv har blitt mer utadvendte og sosiale gjennom sin rolle, og er på tilbudssiden for å hjelpe andre innsatte. Denne holdningen har blitt godt mottatt av de andre innsatte, som i sin tur viser de frivillige tillit. Dette har skapt en positiv effekt på de mellommenneskelige relasjonene i fengselet, hvor samspillet mellom innsatte har blitt mer støttende.

Et viktig delmål for Fellesskap og førstehjelp har vært å fremme økt brukermedvirkning i fengselet. Grunntanken i CBHFA modellen er at det er de frivillige, som representanter for sitt lokalsamfunn, skal identifisere hvilke behov som er størst. Gjennom aktiv deltakelse i planleggingen og gjennomføringen av tiltak, samt å oppleve tillit og få gjennomslag for sine forslag, opplever frivillige at de faktisk får være med å bestemme over innholdet i egen fengselshverdag.

Under pilotfasen ble det tydelig at arbeidet de frivillige utfører på vegne av hele fengselet har stor betydning for de andre innsatte, som også rapporterer en viss økning i opplevelsen av brukermedvirkning.

I spørreundersøkelsene fra utrullingsfasen ble de innsatte spurt om hvordan de opplever at de blir hørt i spørsmål som angår sin egen hverdag i fengselet. De blir også spurt om de vet hvor de skal henvende seg for å nå frem med sine ønsker. Siden Verdal og Stavanger har hatt Fellesskap og førstehjelp siden 2021, gir svarene fra innsatte i disse fengslene en indikasjon på om prosjektet har hatt en effekt.

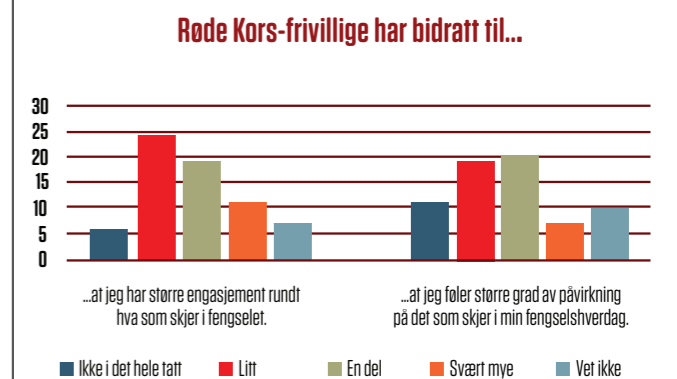
Resultatene fra Verdal og Stavanger viser en usikkerhet i forhold til opplevelsen av brukermedvirkning i fengslene, selv om prosjektet har hatt det som fokus. Når det gjelder baselinen som ble gjennomført i Ravneberget, Åna og Bredtveit fengsel, er de innsatte mye mer positive til deres opplevelse av brukermedvirkning før etableringen av Fellesskap og førstehjelp. Dette kan tyde på at det er store forskjeller mellom fengslene når det gjelder hvordan innsatte opplever sin rolle og mulighet til å påvirke sin egen hverdag.

Dette understreker behovet for å fortsette å sørge for at innsatte i hvert fengsel føler seg inkludert i beslutningsprosesser som påvirker deres daglige liv. Selv om noen innsatte opplever begrensede muligheter til å påvirke sin egen hverdag, rapporterer en andel økt engasjement og påvirkning i fengselshver-

dagen som følge av innsatsen fra de Røde Kors-frivillige i fengselet. Ca. 45% av innsatte opplever større engasjement i hva som skjer i fengselet, og rundt 40% føler at de har økt grad av påvirkning på sin fengselshverdag, noe som understreker viktigheten av involvering av innsatte og lokal tilpasning av Fellesskap og førstehjelp.

Tillitsvalgte i fengsel

I norske fengsler finnes det allerede etablerte systemer for innsattes brukermedvirkning, kjent som tillitsvalgtordningen. Her velger innsatte en

representant som får ansvar for å ta imot og fremme saker overfor fengselsledelsen. I noen fengsler fungerer dette som et kontaktutvalg, hvor flere tillitsvalgte fra ulike avdelinger arbeider sammen.

Da Fellesskap og førstehjelp ble etablert på Verdal og Stavanger fengsel var det allerede eksisterende kontaktutvalg og tillitsvalgte som representerte de andre innsatte i møter med ledelsen. I pilotfasen var det derfor viktig å tydelig definere skillet mellom mandatet til de tillitsvalgte og de Røde Kors-frivillige, siden rollene dekker ulike behov. Mens tillitsvalgte fungerer som et knutepunkt mellom innsatte og fengselet for konkrete, praktiske ønsker som handlelister og rutiner, har de frivillige en annen rolle som fokuserer på helse.

Spørsmålet var om Fellesskap og førstehjelp øker brukermedvirkningen mer enn den allerede eksisterende ordningen med tillitsvalgte. Konklusjo-

nen i 2022 var at det er positivt at begge ordningene eksisterer side om side, og at rollen som tillitsvalgt og rollen som frivillig er uavhengige av hverandre. Evalueringen viste at brukermedvirkningen i fengselet øker samlet sett når begge systemene eksisterer.

Da Fellesskap og førstehjelp ble etablert ved Ravneberget og Åna fengsel, oppstod det tidlig utfordringer da de frivillige hadde en bredere forståelse av sitt mandat enn det som var tiltenkt. De nye Røde Kors frivillige tok opp saker utenfor sitt mandat, som for eksempel spørsmål om luftetider, besøksrutiner, og innsattes permisjonsordninger. Dette skapte frustrasjon da fengselsledelsen mente at disse sakene måtte tas opp i andre fora. Hverken Ravneberget eller Åna fengsel hadde på den tiden et fungerende tillitsvalgssystem eller kontaktutvalg, noe som vanskeliggjorde grenseoppgangen rundt de frivilliges ansvar. Det var ingen andre systemer eller fora man kunne henvise sakene til.

«Jeg stusser på hvorvidt de frivillige innsatte blir godt nok forberedt på sin rolle som frivillig i prosjektet. Enkelte av de frivillige her hos oss har forvekslet rollen med det å være tillitsmann – hvilket har vært tidvis krevende for prosjektet»

– Skoleavdelingen ved Ravneberget fengsel

Dette førte til frustrasjon blant de første Røde Kors-frivillige, spesielt i Ravneberget, hvor de mottok mange henvendelser fra andre innsatte om saker de ikke hadde mandat til å adressere. Løsningen ble at lister med saker og bekymringer kunne leveres fra de frivillige til ledelsen, men at disse ikke ble behandlet i ressursgruppen. Åna fengsel gjenopprettet på sin side kontaktutvalget i februar 2024, noe som klargjorde grensene for de Røde Kors-frivilliges mandat.

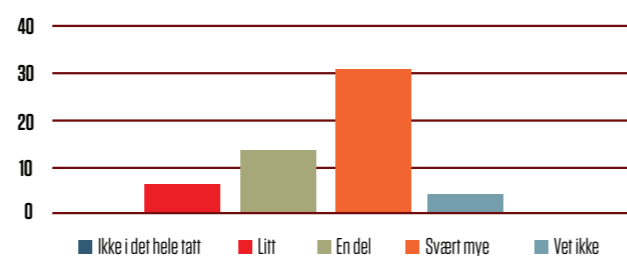
Erfaringene fra utrullingene i disse to fengslene viser tydelig at det anbefales at et system for tillitsvalgte er etablert før Fellesskap og førstehjelp settes i gang.

Gruppenivå

De Røde Kors frivillige i Verdal fengsel har siden starten hatt et spesielt fokus på fellesskap mellom innsatte og fengselsmiljøet. Både gjennom informasjonsmøtene sine, men også med aktiviteter med fokus på sosial inkludering. Verdal fengsel har samlet inn data siden oppstarten av Fellesskap og førstehjelp i 2021. Dette gir prosjektet et bedre datagrunnlag for å observere effekten av arbeidet til de frivillige i Verdal fengsel over tid, enn ved de andre fengslene.

I pilotfasen ble de innsatte spurt om de mente at de Røde Kors-frivillige med sitt arbeid har bidratt til bedre fengselsmiljø og fellesskap. I 2022 sa 56 % innsatte at de mener at de har bidratt svært mye til dette.

Røde Kors-frivillige innsatte har med sitt arbeid bidratt til et bedre fengselsmiljø og fellesskap

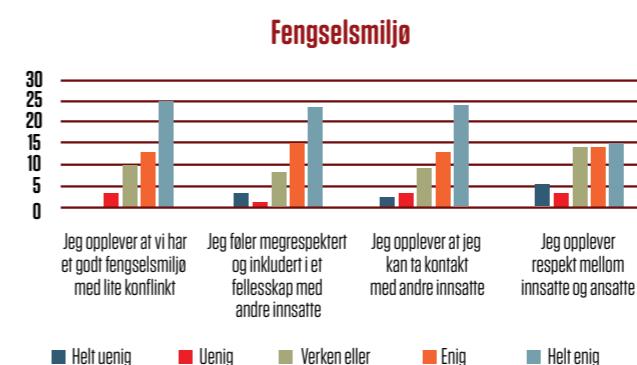
I desember 2023 og mai 2024 ble de innsatte i Verdal igjen blitt bedt om å vurdere fengselsmiljøet og deres relasjoner til andre innsatte og ansatte. Et stort flertall av de innsatte i Verdal fengsel, omtrent 75%, opplever et godt fengselsmiljø med lite konflikt og føler seg respektert og inkludert i et fellesskap med andre innsatte. Selv om det er noen som er nøytrale eller mindre tilfredse, spesielt når det gjelder respekt mellom innsatte og ansatte.

Det er flere av de Røde Kors-frivillige som uttrykker nettopp et bedre miljø i fengselet som en motivasjon til å bli Røde Kors-frivillig; «For å ta del i og fremme mulighetene og standard for hvordan vi kan ha det i fengsel. Gjøre noe positivt for andre enn meg selv. Skape et mer sammenspleiset fellesskap.»

Også ansatte i Verdal fengsel opplever et positivt fellesskap blant de innsatte.

«Fellesskap og førstehjelp er uten tvil positivt. Røde kors har informasjonsmøte til nyinnsatte. Da informerer de blant annet om hvordan de ønsker at innsatte skal oppføre seg overfor hverandre. Tror det blir mer respektert enn at vaktene skal prate om "vi-følelse og fellesskap"»

- Helseavdelingen ved Verdal fengsel

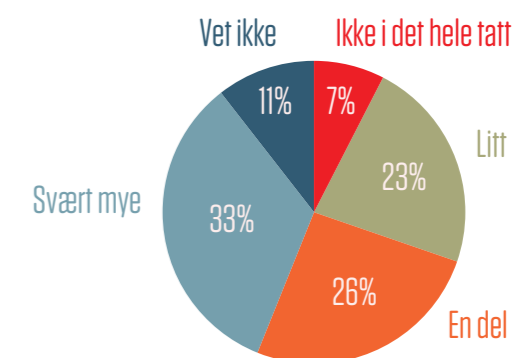
I baselineundersøkelsen ved Ravneberget er mange innsatte fornøyd med fengselsmiljøet. Mellom 61% og 78% av de innsatte svarer at de er enige eller helt enige i at de opplever et godt fengselsmiljø med lite konflikt og føler seg respektert og inkludert i et fellesskap med andre innsatte. Når det gjelder Åna fengsel, ligger dette tallet på mellom 44% og 63%. De innsatte opplever med andre ord et godt miljø i fengselet i utgangspunktet.

Både i baselinen og opplæringsundersøkelsen vurderte de innsatte ved avdeling B2 ved Bredtveit fengsel at det var et godt fengselsmiljø og fellesskap blant de innsatte på B2. Dessverre var det kun henholdsvis åtte og tre innsatte som svarte på baseline og oppfølgingsundersøkelsen. På undersøkelsestidspunktet for opplæringsundersøkelsen var det kun 10 innsatte på avdelingen. Det er derfor ikke hensiktsmessig å regne ut prosenten, men svarene fra B2 passer også med funnene fra Åna og Ravneberget.

I oppfølgingsundersøkelsen ble innsatte bedt om å

vurdere om de mener at de Røde Kors-frivillige har bidratt til et bedre fengselsmiljø og fellesskap. 33% prosent av de innsatte i Verdal, Stavanger, Åna og Bredtveit mener at de frivillige har bidratt svært mye til det.

Røde Kors-frivillige har bidratt til et bedre fengselsmiljø og fellesskap

Lokalt nivå

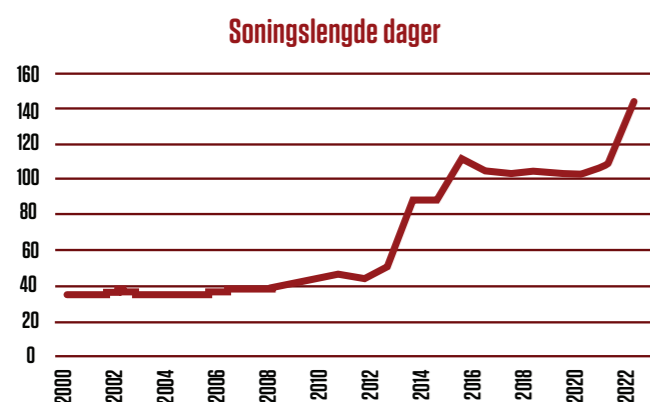
Under pilotfasen fant man at antall overføringer fra Verdal fengsel til fengsler med høyere sikkerhetsnivå i løpet av et år var redusert etter at Fellesskap og førstehjelp ble etablert. Slike overføringer gjøres for regelbrudd, oppførsel, helsemessige årsaker eller frivillige overføringer. I evalueringen ble det påpekt at det ikke kan påstås å være en direkte sammenheng mellom prosjektet og færre overføringer som følge av regelbrudd for narkotika eller oppførsel.

Likevel påviste man effekten av de frivilliges arbeid og aktiviteter for fellesskapet. En forbedring i informasjonsflyt, fellesskapsfølelse, inkludering og fengselsmiljø. Dette samlet sett bidro til et bedre fengselsmiljø, noe som kunne antas å føre til bedre individuell atferd.

Overføringstallene i Verdal fengsel har de siste årene også blitt påvirket av andre faktorer. Siden 2022 har Verdal fengsel opplevd en endring i innsattpopulasjonen. Tidligere mottok fengselet innsatte med svært korte dommer, det var mer bruk av rusmidler, og flere innsatte i fengselet brydde seg ikke om hvor de sonet sine 30 dager. I dag soner færre innsatte i Verdal fengsel per år. I 2020 sonet innsatte i snitt

102 dager i fengselet, på to år har dette økt til 143 dager i snitt. Dette er en betydelig økning, og det forventes å øke ytterligere.

Fengselsledelsen i Verdal understreker at de har opplevd en markant nedgang i antall overføringer etter at de startet med Fellesskap og Førstehjelp, men at det samtidig må tas hensyn til tallene under COVID-19 og nedgangen i antall innsatte.

Aktivering av innsatte

De Røde Kors-frivillige innsatte opplever som tidligere nevnt at det de jobber med som frivillige er noe som gir dem opplevelsen av å gjøre noe meningsfullt. Det har også en betydning at de som er Røde Kors-frivillige i fengselet opplever hverdagen sin som meningsfull.

«Det gir en stolthet å bære Røde-Kors t-skjorten og de fleste opplever mestring ved å gjennomføre kurset. De fleste opplever også at det å være frivillig gir noen grad av mening i en ellers nokså traurig soningshverdag»

– Skoleavdelingen Stavanger fengsel

Å gi hverdagen i fengselet mer innhold og mening er viktig for alle innsatte. Når de frivillige tilrettelegger meningsfulle aktiviteter for de andre innsatte, har dette stor betydning for det generelle aktivitetsnivået i fengslet og fungerer som en verdifull ressurs. Dette avlastar fengselsansatte, som ellers ville hatt ansvaret

for å initiere og organisere alle aktiviteter alene, og det sikrer samtidig at innsattes innspill og medvirkning blir ivarettatt i utformingen av aktivitetene.

Erfaringene fra aktiviteten Berg fengsel Sommerleker viste at flere innsatte ønsket å delta på aktivitetene nettopp fordi de ble organisert av andre innsatte, ikke av ansatte. Hele 62% av de innsatte i Verdal, Åna, Bredtveit og Stavanger fengsel har svart i oppfølgingsundersøkelsen at de Røde Kors-frivillige har bidratt en del til svært mye til gode aktiviteter og bedre innhold i hverdagen i fengselet.

Røde Kors-frivillige har bidratt til gode aktiviteter og bedre innhold i hverdagen

Samfunnsnivå

I pilotfasen ble det tydelig hvordan prosjektet bidro til å flytte grensene i fengslene og endre holdningene blant de ansatte. Resultatene og erfaringene fra dette arbeidet har skapt rom for en diskusjon om brukermedvirkning i kriminalomsorgen, både internt i Kriminalomsorgen og i dialogen med Røde Kors.

De Røde Kors-frivillige i fengslene er også en viktig ressurs i Røde Kors. Deres opplevelser av situasjonen i fengslene og deres innsikt i de reelle behovene påvirker vurderingen av de humanitære behovene som Røde Kors skal møte, samt hvilke tilbud som bør være tilgjengelige og hva som eventuelt ikke er nødvendig.

Røde Kors har også brukt de frivilliges stemme til å uttale seg i offentlige høringer. For eksempel bidro de frivillige fra Verdal og Bredtveit fengsel med innspill til høringen om nasjonalt faglig råd om kommunale helse- og omsorgstjenester, som ble sendt inn i juni 2023. I tillegg bidro to Røde Kors frivillige til en video om utfordringer knyttet til selvmord i fengsler og psykososial førstehjelp. Denne videoen ble vist under lanseringsseminaret for Sivilombudets rapport om selvmord i fengsler i mars 2023. Gjennom dette samarbeidet får de innsatte en plattform og muligheten til å påvirke beslutninger om policy og regelverk knyttet til fengselssystemet i Norge også utover sitt eget fengsel.

«Jeg tror at det gir mestringfølelse og at de føler at de gjør et meningsfullt arbeid for de andre, og at de får en stemme. Men også at de blir hørt i forhold til ledelsen og andre instanser i forhold til hvordan de kan påvirke og bringe inn saker som har betydning for de innsatte, slik at de kan forbedre sin situasjon under soning»

– Skoleavdelingen ved Ravneberget fengsel

Resultatene oppsummert

Etableringen av Fellesskap og førstehjelp i fengslene har hatt betydelig innvirkning på hvordan fengslene ser på de ressursene de har tilgjengelig. Innsatte kan også være ressurser, gode rollemønstre og kan gis tillitt, så lenge arbeidet er satt i et system som kan gi opplæring og veiledning til de innsatte.

Arbeidet er med på å øke den totale brukermedvirkningen i fengslene. Innsatte opplever at de frivillige fra Røde Kors gir dem en følelse av større innflytelse over hverdagen i fengselet. Det viktigste er at de frivillige viser at innsatt gir resultater, og at de faktisk blir hørt og kan bidra til endringer. Gjennom dette har Fellesskap og førstehjelp forbedret fellesskapsfølelsen i fengslene. Innsatte rapporterer en direkte sammenheng mellom de frivilliges arbeid og et bedre

fellesskap. De opplever at de frivillige er tilgjengelige, inkluderende, og gir støtte til andre.

For innsatte som blir Røde Kors frivillige, representerer rollen en viktig mestringsarena. De får muligheten til å utvikle samarbeidsevner, hjelpe andre, og oppleve en følelse av ansvar og tillit i et miljø som ofte er preget av mistillit.

«Fellesskap og førstehjelp er et godt konsept som gir innsatte som blir frivillige kunnskap og en mulig plattform for mestring og egenutvikling. Fellesskap og førstehjelp er klart et supplement til kunnskapsformidling og økt trivsel blant de innsatte i en tid der Kriminalomsorgens egne tilbud blir skåret til beinet»

– Røde Kors veileder

Utrullingsfasen viser at den norske modellen fungerer effektivt i andre fengsler, med resultater som er i tråd med de fra pilotfasen. Når Fellesskap og førstehjelp er godt etablert, som i Verdal fengsel etter flere år, opprettholdes de positive resultatene. De frivillige fortsetter å påvirke alle nivåer – individuelt, mellommenneskelig, i grupper, lokalt og på samfunnsnivå – gjennom sitt arbeid. Deres innflytelse skyldes både deres tolkning av rollen som frivillig og deres engasjement.

KAPITTEL 6 - MÅLOPPNÅELSE OG VEIEN VIDERE

Måloppnåelse

Evalueringen har vist at den pågående driften av Fellesskap og Førstehjelp fortsetter å oppnå gode resultater i Verdal og Stavanger fengsel. Utrullingen til Bredtveit, Åna, Ravneberget og Berg fengsel viser at modellen er tilstrekkelig fleksibel til å tilpasses ulike fengsler og ulike innsattgrupper, samtidig som den effektivt oppfyller sitt hovedmål; å gi innsatte mulighet, støtte og kompetanse til å motta og formidle livreddende kunnskap, samt å forbedre deres egen og andre innsattes helsesituasjon både under og etter soning.

Prosjektets delmål var som følge;

Sette Røde Kors-frivillige innsatte i fengsel i stand til å organisere opplæring i førstehjelp.

Det er viktig å bygge trygghet hos de Røde Kors-frivillige i fengslene i rollen som kursholdere, noe som tar tid. Mange rekker ikke å bli helt trygge i rollen før deres tid som frivillige er over. Det har blitt gjennomført førstehjelpskurs i fengslene, men på grunn av behovet for støtte fra lokalforeningen, har det ikke vært mulig å tilby kursene så ofte som nødvendig for å sikre at alle innsatte tilbys kurs. Kursene som har blitt holdt, har imidlertid vært viktige bidrag til å øke førstehjelpkunnskapen blant innsatte. Målet er delvis nådd, og fremover er det avgjørende å støtte de frivillige slik at gjennomføringen av kurs blir enklere og terskelen lavere.

Bistå helsetjenesten i fengsel med forebyggende helsetiltak i fengselet.

Dette delmålet handlet om å koble helsetjenesten i fengslene tettere på arbeidet de Røde Kors-frivillige gjør og at de frivillige kan støtte helsetjenesten i fengselet med forebyggende tiltak. På grunn av ressursutfordringer har helsetjenesten stort sett vært lite involvert, bortsett fra i Verdal fengsel hvor samarbeidet har pågått i snart tre år. Det handler også om helsetjenesten ser at involveringen kan være fordelaktig og positiv for deres arbeid. Delmålet er foreløpig ikke oppnådd, men dette vil bli prioritert videre i arbeidet.

Etablere økt brukermedvirkning i fengsel.

Målet om å etablere økt brukermedvirkning i fengsel er oppnådd. Samarbeidet med tillitsvalgte og etableringen av kanaler hvor innsatte kan formidle behov til fengselsledelsen og helseavdelingen har bidratt til økt medvirkning i fengslene. Innsatte har også fått større innflytelse over aktiviteter og utformingen av disse.

Evalueringen viser at prosjektet har hatt positive effekter i alle fengsler, selv om resultatene varierer i målbar effekt. Det er viktig å understreke at slike variasjoner ikke bør forveksles med graden av suksess.

Veien videre

Avslutningen av pilot- og utrullingsfasen 2020 – 2024 ble markert med en erfaringsamling i Verdal der representanter fra alle ressursgruppene var invitert til å samle erfaringer og læringspunkter fra arbeidet og etableringene. De Røde Kors-frivillige fra Verdal fengsel var også deltakere på samlingen og det hele ble avsluttet med en konsert i Verdal fengsel slik at alle de innsatte i Verdal fengsel kunne delta.

Foto: Gabriel Bjørge/Trøndelag Røde Kors. Konsert i Verdal fengsel organisert av Fellesskap og førstehjelp i Verdal.

Gjennom utvikling og testing av den norske Fellesskap og førstehjelp modellen har erfaringer blitt samlet og effekter målt. Dette har resultert i en solid og kostnadseffektiv modell som utnytter de frivillige ressursene i fengslene. Modellen har stort potensial for å skaleres til alle norske fengsler, og alt materiell er klart for en nasjonal utrulling fra 2025. Kriminalomsorgsdirektoratet mener at dette er en modell som særlig passer godt inn i fengsler på lavt sikkerhetsnivå for å sikre økt grad av brukermedvirkning.

«Vil takke for muligheten jeg har fått som frivillig. Røde kors gjør en utrolig viktig oppgave i fengselet. Håper flere fengsler får vite om dette og prøver det ut selv. Nettopp fordi som alle andre plasser en skal leve så er det ALLTID rom for forbedring!»

– Røde Kors-frivillig i fengsel

Overførbarhet

Community Based Health modellen er laget som en svært fleksibel modell som kan tilpasses alle typer samfunn, dermed er modellen grunnleggende svært overførbar. Norges Røde Kors har siden februar 2023 samarbeidet med Irsk Røde Kors, den Internasjonale Røde Kors komiteen (ICRC) og det internasjonale forbundet av Røde Kors- og Røde Halvmåne (IFRC). Samarbeidet har fått navnet Global HUB for Community Based Health in Detention. Målet med samarbeidet er å støtte andre nasjonalforeninger med samarbeid med fengselsmyndigheter og etablere Fellesskap og førstehjelp modellen.

Fra september 2023 har Norges Røde Kors bistått Colombisk Røde Kors å rulle ut modellen i tre fengsler i to ulike regioner i landet. Fengslene er på middels høyt sikkerhetsnivå og to av fengslene har innsatte av alle kjønn. Per 1. september 2024 har det blitt etablert en nasjonal styringsgruppe mellom Røde Kors, ICRC, fengsels- og helsemyndighetene i Colom-

bia. Ansatt nasjonal prosjektkoordinator og to lokale prosjektkoordinatorer. En baseline undersøkelse ble gjennomført i fengslene i juli 2024. Denne inkluderer helsedata for å kunne måle endringer i forekomsten av visse sykdommer og medisinske konsultasjoner i fengslene. 40 frivillige innsatte i fengslene er allerede i gang med arbeidet.

Fengselsmyndighetene i Colombia har også bedt Røde Kors om støtte til å trene sine ansatte i voldshåndtering og humanisering av tjenesten. I tillegg har de bedt Røde Kors om hjelp til å inkludere temaer om helse og beskyttelse i det nasjonale opplæringsprogrammet for fengselspersonell.

Anerkjennelser

Fellesskap og førstehjelp har mottatt flere anerkjennelser, både nasjonalt og internasjonalt. I september 2023 ble tiltaket tildelt Nytenkning-prisen av Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) for sin innovative tilnærming og positive innvirkning på fengselsmiljøet. KDI ønsker å inkludere tiltaket som en prioritet i samarbeidsavtalen med Norges Røde Kors fra 2025 til 2029, med mål om å gjøre det til en nasjonal satsning. I januar 2024 ble Norges Røde Kors invitert til å presentere arbeidet som en del av undervisningen for årets fengselsbetjenter ved Kriminalomsorgens utdanningscenter.

I 2024 ble det også valgt av EU-kommisjonen som et "Best and promising practice on mental health", og Norges Røde Kors ble invitert til å presentere tiltaket for kommisjonen 11. mars 2024.¹² Denne internasjonale anerkjennelsen har også vekket interesse for arbeidet hos Verdens Helseorganisasjon. Norges Røde Kors presenterte arbeidet på konferansen Mental Health in Detention i Amsterdam i april 2024. Fellesskap og førstehjelp ble også presentert på den årlige konferansen til International Corrections and Prison Assosiation i Antwerp oktober 2023 og under generalforsamlingen for European Organisation of Prison and Correctional Services (EuroPris) i Sofia juni 2024.

¹² European Commition - Best practices Portal on Public Health BP Portal (europa.eu)

Røde Kors